

KANDIDATUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
AKADEMIN FÖR BIBLIOTEK, INFORMATION, PEDAGOGIK OCH IT
2023

Skolbibliotekariers läsfrämjande arbete riktat mot pojkar - en kvalitativ studie

ANNA DERBRING
ELISABETH GUSTAVSSON

HÖGSKOLAN
I BORÅS

© Anna Derbring och Elisabeth Gustavsson
Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande.

Svensk titel: Skolbibliotekariers läsfrämjande arbete riktat mot pojkar - en kvalitativ studie

Engelsk titel: School librarians' reading promotion work directed to boys - a qualitative study

Författare: Anna Derbring och Elisabeth Gustavsson

Färdigställt: 2023

Abstract: The aim of this study is to gain insight into how school librarians work with reading promotion activities directed to boys in schools. The two main purposes are to study how the interviewed school librarians' work with reading promotion directed to boys and how they approach challenges that arise in this work. The methods used in this study are semi-structured interviews and a qualitative content analysis. Six school librarians were interviewed, of which five work at upper secondary schools with mainly boys in vocational programmes and in university preparation programmes. The remaining school librarian works at a compulsory school and conducts reading projects especially directed toward boys. To analyse the interview responses, six of Gambrell's seven rules of engagement were used. Zimmerman's theoretical concept "traditional homosociality" and "reflexive homosociality" were used to analyse reading projects and reading male role models. According to the results of the current study, the interviewed school librarians use six of Gambrell's seven rules of engagement to motivate boys to read. They use book discussions, book tips, class reading with books of the boys own choices, book purchases according to the boys' interests and they acquire a wide selection of books in the school library to motivate boys to read. Challenges that arise in the school librarians' reading promotion work are reluctant and struggling readers among the boys. The school librarians use reading male role models and organise projects with books dealing with ethical issues to counteract boys' peer pressure and negative attitudes, according to which reading is regarded as feminine behaviour. In this way the interviewed school librarians strive to increase boys' reading motivation.

Nyckelord: Läsfrämjande, skolbibliotekarier, pojkar, läsmotivation

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Problemformulering	3
1.3 Syfte och frågeställning	4
1.4 Avgränsningar	4
2. Litteraturgenomgång och tidigare forskning	5
2.1 Läsfrämjande arbete	5
2.2 Studier av skolkulturer och pojkars syn på läsning	6
2.3 Samarbete med lärarna	7
3. Teoretiska utgångspunkter	8
3.1 Gambrell	8
3.2 Zimmerman	9
4. Metod	11
4.1 Val av metod	11
4.2 Urval	12
4.3 Genomförande	12
4.4 Etiska förhållningssätt	13
5. Studiens resultat och analys	14
5.1 Relevans och rätt läsnivå	14
5.2 Val	16
5.3 Tid	17
5.4 Interaktion	18
5.5 Utbud	20
5.6 Den traditionella homosocialiteten	20
6. Slutsatser och avslutande diskussion	26
6.1 Den första forskningsfrågan	26
6.2 Den andra forskningsfrågan	28
6.3 Sammanfattning och förslag till vidare forskning	30
Källförteckning	31
Bilaga 1. Samtyckesblankett	36
Bilaga 2. Intervjuguide	37

1. Inledning

Enligt Bibliotekslagen (SFS 2013:801, 2 §) ska ett bibliotek “verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning ... [samt] främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning”. Att ägna sig åt läsning har en stor betydelse för barn och unga såväl i skolan som på fritiden. Läsförmågan är värdefull i vårt samhälle och dess utveckling äger rum under hela livet.

Skolbibliotekariers uppgift är att arbeta med läsfrämjande aktiviteter och projekt för att främja elevers litteracitetsutveckling och därigenom väcka engagemang för läsning. Det borde därför vara angeläget att satsa på skolbibliotek. Skolbibliotekarier kan genom sitt läsfrämjande arbete bidra med att stödja elever till att nå framgång i sina nuvarande studier, vilket i sin tur kan främja deras möjligheter till framtida studier och yrkesval.

Svenska pojkars läslust ligger fortfarande på en låg nivå och även om deras läsförståelse har ökat ligger den ändå under flickornas nivå, enligt de senaste PISA- och PIRLS-undersökningarna (Ruin, 2021; Skolverket, 2017; Skolverket, 2019; Borgert & Hedman, 2019). Enligt Zimmerman (2018) blir den sociala kostnaden hög för pojkar som uppskattar läsning på en skola med “antipluggkultur”, vilket får till följd att många pojkar struntar i att läsa. Å andra sidan har läsning en hög status på en skola med en “pluggkultur”, vilket innebär att pojkar som inte sköter sina studier får lågt anseende hos skolkamraterna på den skolan (Zimmerman, 2018). Det vore därför intressant att undersöka hur skolbibliotekarier arbetar med läsfrämjande riktat mot pojkar i syfte att stimulera deras läsengagemang i ett livslångt lärandeperspektiv.

1.1 Bakgrund

Skolbibliotekens och skolans styrdokument är Skollagen och läroplanerna. Enligt Centerwall (2022) har styrdokumentens definitioner av skolbibliotekets uppdrag stor betydelse för hur verksamheten bedrivs. I Skollagen (SFS 2010:800) anges att alla elever i grundskolan och gymnasieskolan ska ha tillgång till skolbibliotek. Vad som menas med tillgång förtydligas inte. Inget nämns heller om krav på anställda skolbibliotekarier, deras arbetsuppgifter eller vad skolbiblioteket ska ha för funktion.

I läroplanerna för grundskolan och gymnasiet fastställs att det är rektorn som ansvarar för att “skolbibliotekets verksamhet [ska] använd[a]s som en del i undervisningen för att stärka elevernas språkliga förmåga och digitala kompetens” (Lgr 22, kap. 2.8; Lgy 11). Skolbiblioteksutredningen (SOU 2021:3) påtalar att läroplanens formulering “stärka elevernas språkliga förmåga” (Lgr 22, kap. 2.8; Lgy 11) inte är tillräckligt stark. Enligt utredarna synliggör deras egen formulering “främja läsande” på ett tydligare sätt skolbibliotekariers uppdrag (SOU 2021:3, s. 184). I innevarande studie ligger fokus på läsfrämjande.

Centerwall (2022) påpekar att även Skollagens definition av skolbibliotek ofta har upplevts som otillräcklig och att bibliotekens fackförbund DIK:s definition innehåller ett betydelsefullt pedagogiskt fokus på verksamheten (DIK, 2011). Enligt DIK (2011) bör även verksamheten ha kvalificerad personal, vars uppgift bör vara att främja elevernas språkliga och digitala

kompetens. De olika styrdokumenterna och skolledningens stöd borde i sin tur påverka skolbibliotekariers läsfrämjande arbete i positiv riktning.

Fler än fyra av tio svenska skolelever saknar tillgång till skolbibliotek (Lärarstiftelsen, 2022). På grund av den minskande läsningen bland svenska elever tillsattes en utredning av den förra regeringen för att stärka skolbiblioteken. Målet var att alla skolelever i Sverige ska få tillgång till likvärdiga och bemannade skolbibliotek (SOU 2021:3). Våren 2022 meddelades det att lagförslaget om bemannade skolbibliotek skjuts på framtiden (Clemens, 2022). Att skolbiblioteksutredningens förslag inte gick igenom skulle kunna få negativa följder för svenska elevers läsning, i synnerhet när det gäller de läsovilliga och lässvaga eleverna. Enligt Läsdelegationen (SOU 2018:57) har skolbiblioteken en viktig uppgift som pedagogisk resurs, men i deras uppdrag ingår även att främja intresset för litteratur och läsning hos barn och unga.

Rapporten *Ungar & medier* (Andersson, 2021) undersöker barns och ungas medieanvändning på fritiden. Den visar att användningen av mobiler, datorspel och andra digitala medier fortsätter att öka bland både barn och ungdomar och att denna ökning gäller såväl flickor som pojkar. I rapporten framkommer också att den dagliga läsningen fortsätter att minska i alla åldrar förutom bland nio och tio-åringar. Generellt sett sjunker den dagliga läsningen ju äldre barnen blir. Andelen barn och unga som aldrig läser fortsätter även att öka något. Avseende datorspelandet spelar pojkar fortfarande mer än flickor i alla åldersgrupper (Andersson, 2021). Andersson (2021) påtalar att barns och ungas egen insikt ökar med åldern, om att deras användning av mobiler och sociala medier är alldeles för hög. Kåreland (2015) är av uppfattningen att digitala medier, däribland datorspel, tar tid från barns bokläsning. Hon påpekar att barn behöver ges både tid och möjlighet till läsning såväl i skolan som i hemmet. Vidare lyfter Kåreland (2015) fram att vuxna har ett stort ansvar för att hjälpa barn att i högre grad välja att ägna sig åt bokläsning och samtidigt minska sin användning av digitala medier.

Läsförståelse och attityder till läsning undersöks i två stora studier, PISA och PIRLS, där elever i årskurs nio respektive i årskurs fyra deltar. Enligt de senaste PISA- och PIRLS-studierna har läsförståelsen ökat bland svenska elever, samtidigt som pojkars läslust fortsatt ligger på en låg nivå (Ruin, 2021; Skolverket, 2019; Skolverket, 2017). I den senaste PISA-undersökningen framkommer det att pojkars läsförståelse visserligen har ökat, men att den fortfarande ligger något under flickornas nivå (Borgert & Hedman, 2019). När eleverna i PIRLS-undersökningen fick frågan om de tycker om att läsa instämde sextio procent att så var fallet 2001. Siffran hade emellertid sjunkit med nästan tjugo procentenheter 2016. Dessutom är Sveriges siffror sämst i hela Europa när det gäller andelen elever som tycker om att läsa (Skolverket, 2017). Den nedåtgående kurvan för läsförståelsen, som förelåg för några år sedan bland svenska skolelever i PISA och PIRLS, fick regeringen att inrätta Läsdelegationen (SOU 2018:57). I deras rapport *Barn och ungas läsning – ett ansvar för hela samhället*, klargörs att delegationens uppgift är att verka för att alla barn ska utveckla god läsförmåga och att de ska få erfara lustfylld läsning (SOU 2018:57).

I skolverkets rapport *Könsskillnader i måluppfyllelse och utbildningsval* (Skolverket, 2006) framkommer att det finns stora skillnader mellan pojkars och flickors skolprestationer. Enligt rapporten är en förklaring att flickor lägger ner mer tid på skolarbetet än pojkar. Skälet till pojkars sämre skolprestationer kan också förklaras av grupptricket. Enligt Utbildningsdepartementets rapport *Könsskillnader i skolprestationer – idéer om orsaker* (Utbildningsdepartementet, 2010) befasts ofta könsrollerna genom skällsord och fysiska kränkningar. Pojkar måste i många fall tydligt markera att de inte har några feminina karaktärsdrag. Att vara framgångsrik i skolan anses vara en kvinnlig egenskap och utgör således en risk för pojkar (Utbildningsdepartementet, 2010). I skolans demokratiska uppdrag

ingår det att främja elevers kritiska tänkande, främja likabehandling samt motverka diskriminering (SFS 2010:800; Lgr 22; Lgy 11). Enligt Skolverket (2022a) kan skolbiblioteken vara en resurs i värdegrundsarbetet. Med utgångspunkt i skönlitteratur kan med fördel en diskussion föras kring ett värdegrundsperspektiv i exempelvis ett boksamtal (Skolverket, 2022a). Elevhälsans personal har en betydande kompetens om värdegrundsfrågor i skolan (Skolverket, 2022b).

1.2 Problemformulering

Skolbibliotekariers läsfrämjande arbete är av stor betydelse i en tid när mycket konkurrerar om barns och ungas uppmärksamhet. Den höga användningen av exempelvis mobiltelefoner och datorspel, kan få minskad läslust som följd (Andersson, 2021; Skolverket, 2017; Skolverket, 2019; Ruin, 2021). Den minskande läslusten hos barn och unga är enligt de senaste PISA- och PIRLS-undersökningarna nedslående (Skolverket, 2017; Skolverket, 2019; Ruin, 2021).

Forskning visar att många pojkar i skolan känner motstånd mot läsning (Molloy, 2007). Samtidigt finns det forskning som ifrågasätter bilden av att alla pojkar är ovilliga läsare (Scholes, 2020). I forskningen undersöks pojkars läspreferenser (Molloy, 2007; Ross et al., 2006; Scholes, 2019; Scholes, 2020), läsande manliga förebilder (Clark et al., 2009), och pojkars läsattityd (Molloy, 2007). Enligt Dolatkhah (2013) är läsforskningen generellt sett omfattande, men skolbibliotekens betydelse för läsningen har inte utforskats i någon större utsträckning. Den genomsnittliga läsförståelse-nivån hos elever som gått på yrkesprogram har förbättrats under de senaste sjuttio åren. Den ligger emellertid fortfarande under den genomsnittliga läsförståelsenivån för elever som gått på högskoleförberedande program (Rasmusson et al., 2019). Elever på mansdominerade yrkesprogram borde således vara i stort behov av stöd från bland annat en utbildad skolbibliotekarie för att deras läsförståelse ska förbättras.

Skolbibliotekets roll när det gäller läsning finns uttryckt i styrdokumentet. Det har riktats kritik mot att styrdokumentens formuleringar är för svaga. Förbättringar som har föreslagits är att en formulering om skolbibliotekets pedagogiska funktion bör infogas i Skollagen (DIK, 2011) samt att en formulering om att "främja läsande" hör hemma i läroplanen (SOU 2021:3, s. 184).

Enligt Burman (2018) har utgivningen av barn- och ungdomsböcker ökat markant. Det borde därför inte saknas skönlitterära böcker som riktar sig till pojkar (Burman, 2018). Snarare prioriterar en del pojkar bort bokläsning under fritiden. Eftersom dessa pojkar inte får tillfälle att komma i kontakt med läsfrämjande verksamheter som engagerar dem, väcks inte deras läslust (Burman, 2018). Vidare understryker Burman (2018) vikten av att samtala om böcker med pojkar samt att erbjuda dem böcker som har anknytning till deras intressen (Burman, 2018). Kåreland (2015) förordar att skolbibliotek bör ha ett brett urval av böcker och en utbildad skolbibliotekarie för att främja barns läslust.

Den här uppsatsens ämne påverkas och regleras av två logiker, dels skolans och dess lagstiftning och profession, och dels bibliotekssektorns uppdrag. Skolbibliotekariers arbete är en del av skolans verksamhet, i vilket det ingår att bidra till att uppfylla skolans mål med läsningen. I skolbibliotekariers uppdrag ingår dessutom att stimulera barns och ungas läslust. Därmed skiljer sig skolbibliotekariers och lärares uppdrag åt i viss grad, eftersom läsinläring och läsutveckling står i fokus för lärare. Enligt Sandin (2011) befinner sig ett skolbibliotek mitt emellan skolans fokus på lärande och folkbibliotekens frivillighets-sammanhang.

Skolans, folkbibliotekens och skolbibliotekens verksamheter skiljer sig åt. Hon påtalar att det finns ett tydligt kunskapsyfte med elevers inläring och läsning i skolan, medan läsning är en frivillig aktivitet på bibliotek. Enligt Rydsjö och Elf (2007, s. 26) är "skolbiblioteket en del av skolans sammanhang och en resurs för lärande som hör samman med skolans mål, läroplan och kursplaner". I skolbibliotekariers uppdrag finns således en motsättning eftersom både främjandet av läslust och läsförståelse ingår (SOU 2018:57). Det finns alltså två perspektiv på läsfrämjande arbete, där lärarna i första hand ska främja elevernas läsförmåga, medan skolbibliotekarien dessutom ska främja deras läslust.

Enligt Kåreland (2015) är läsning och en god läsförståelse betydelsefulla för det livslånga lärandet. Hon påpekar emellertid att intresset för läsning av böcker har minskat, vilket därmed kan bli problematiskt på såväl kort som på lång sikt. Särskilt kan det bli problematiskt för många pojkar som ligger efter flickorna vad gäller läslust och läsförmåga (Ruin, 2021; Skolverket, 2019; Skolverket, 2017; Borgert & Hedman, 2019). Det kan få till följd att många av dem riskerar att misslyckas i skolan och i yrkeslivet. Att många pojkar känner motstånd mot läsning är således ett samhällsproblem. Det är därför av största vikt att skolbibliotekarier genomför läsfrämjande insatser som tilltalar pojkar, för att få fler av dem att bli motiverade till att vilja ägna sig åt läsning. Läsning är således en betydelsefull förmåga för individen, som är en förutsättning för att vederbörande ska lyckas både med studier och i yrkeslivet. Därför har skolbibliotekarier ett stort ansvar med att främja läsandet. Det är således värdefullt att undersöka vilka läsfrämjande insatser som skolbibliotekarier arbetar med riktat mot pojkar utifrån ett biblioteks- och informationsvetenskapligt perspektiv. Det behövs mer biblioteks- och informationsvetenskaplig forskning utifrån skolbibliotekets perspektiv på läsning och läsfrämjande. Genom fler studier inom biblioteks- och informationsvetenskap blir det möjligt att uppnå djupare kunskap och förståelse om vilka läsfrämjande insatser som skolbibliotekarier kan genomföra för att främja pojkars läslust.

1.3 Syfte och frågeställning

Syftet med studien är att bidra med en fördjupad förståelse och kunskap om skolbibliotekariers läsfrämjande insatser mot pojkar och på det viset delvis fylla en kunskapslucka inom biblioteks- och informationsvetenskapen. En undersökning kommer att genomföras utifrån skolbibliotekariers perspektiv på sin läsfrämjande verksamhet för att öka pojkars läsmotivation och läslust.

Följande forskningsfrågor ligger till grund för studien:

1. Hur arbetar de intervjuade skolbibliotekarierna med läsfrämjande arbete riktat mot pojkar?
2. Hur arbetar de intervjuade skolbibliotekarierna med utmaningar i det läsfrämjande arbetet riktat mot pojkar?

1.4 Avgränsningar

En avgränsning som gjorts är att i studien kommer endast läsfrämjande arbete på grundskolebibliotek och gymnasiebibliotek att studeras.

2. Litteraturgenomgång och tidigare forskning

I detta avsnitt presenteras litteratur och tidigare forskning inom läsfrämjande arbete som boktips, klassläsning, boksamtal, bokinköp samt läsande manliga förebilder. Vidare presenteras deltagande och delaktighet, studier om pojkars syn på läsning och olika skolkulturer, samt samarbete med lärare.

2.1 Läsfrämjande arbete

Läsfrämjande innebär enligt Kulturrådet (2019) bland annat att avlägsna hinder för läsning, öppna vägar till litteratur och att stärka läsarens självförtroende och läsidentitet. Läsfrämjande innebär också att göra läsare av läskunniga (Kulturrådet, 2019). Enligt Andersson (2015) är syftet med läsfrämjande verksamheter att bredda läsintresset, öka läsmotivationen och förbättra attityder till läsning.

Flera studier fokuserar på boktips, bokprat och boksamtal i det läsfrämjande arbetet. I en studie av Merga (2020) intervjuas trettio skolbibliotekarier i Australien som arbetar på skolor med elever i åldrarna sex till sexton år. I denna studie framkommer att skolbibliotekarierna förordar att eleverna sinsemellan tipsar varandra om böcker, då deras ord väger tyngre än den vuxnes. Vidare framkommer det i studien att det är av högsta vikt att hitta rätt bok till rätt elev. Studien visar även att informanterna rekommenderar att skolbibliotekarien bör utgå från läsovilliga pojkars intressen vid individuella boktips till dem. Därutöver framkommer det att informanterna i Mergas (2020) studie anser att organiserade bokprat och boktips inför hela elevgruppen av skolbibliotekarien eller någon av eleverna är värdefullt. Schmidt (2016) har i sin rapport *Fakirerna och vi* genomfört en svensk studie med fokus på bokprat som läsfrämjande insats riktad mot barn. Enligt Schmidts (2016) studie innebär bokprat att tipsa om en bok och försöka skapa en bild av den presenterade boken. Syftet med bokprat är att skapa ett intresse och en nyfikenhet för böcker. Boksamtal innebär enligt Schmidt (2016) att det förs ett samtal om en läst bok. I studien (Schmidt, 2016) visas att när barn får möjlighet att utbyta tankar om den lästa bokens innehåll, ökar deras läsförståelse och läsmotivation. Chambers (2011) lyfter fram vikten av vuxenstöd och att eleverna ges tillfälle att samtala om de lästa böckerna. I Mergas (2020) studie ansåg informanterna att boksamtal och diskussioner är av stor vikt för att främja läsningen.

Flera studier lyfter fram läsande förebilder och hur dessa kan användas i det läsfrämjande arbetet. I en studie med barn mellan sju och femton år, som genomförts av Clark et al. (2009) framgår det att pojkars mest betydelsefulla läsande förebilder är deras föräldrar. Det framkom även i den här studien att idrottsutövare i allmänhet och fotbollsspelare i synnerhet är betydande läsande förebilder för pojkar. I studien rekommenderas att föräldrar och kända personer, däribland idrottsutövare, bjuds in till det läsfrämjande arbetet i skolan. Merga och Mason (2019) betonar i sin studie att skolans personal med fördel kan användas som läsande förebilder. Enligt informanterna i Merga och Masons (2019) studie har det en positiv effekt på skolans läskultur om skolledarna, lärarna och övrig personal tydligt visar att de uppskattar bokläsning. I Mergas (2020) studie framkom det att författarbesök är en läsfrämjande aktivitet som påverkar elevernas läslust positivt.

I en studie av Merga (2019) som handlar om lässvaga elever framkommer det på vilket sätt som skolbibliotekarier kan stimulera deras läsning i det läsfrämjande arbetet. I studien där

tre-tio skolbibliotekarier i Australien intervjuas, undersöks hur skolbibliotekarier stöttar svaga läsare genom att arbeta med att förbättra läsförmågan och påverka deras inställning till läsning. Merga (2019) kommer fram till att skolbibliotekarierna tillsammans med lärarna ofta delar på uppgiften med att stötta eleverna i deras litteracitetsutveckling. Studien visar att i skolbibliotekariernas arbetsuppgifter ingår det att ge målinriktat stöd till svaga elever som kämpar med läsningen. Vidare arbetar skolbibliotekarier med att identifiera de lässvaga eleverna och erbjuda dem böcker som passar för deras ålder och läsnivå (Merga, 2019).

Sandin (2011) skiljer på deltagande och delaktighet. Deltagande är att passivt ta del av en aktivitet. Att vara delaktig å andra sidan innebär att aktivt vara involverad i och kunna påverka planering, genomförande och utvärdering av exempelvis ett läsfrämjande projekt. Flera studier framhåller vikten av elevers inflytande vid bokinköp och att en tillräckligt stor inköpsbudget finns att tillgå. Enligt Merga och Masons (2019) studie är det av största vikt att skolledningen stöttar skolbiblioteksverksamheten och avsätter en tillräckligt stor budget till bokinköp. Det möjliggör en stor bredd på inköpen av boktitlar som elever uppskattar. I Mergas (2020) studie framkom det att det ansågs värdefullt att använda sig av elevernas önskemål vid bokinköp. Lance och Schwarz (2012) studie visar att elever får bättre provresultat i läsning om det finns en utbildad heltidsanställd skolbibliotekarie, som har en generös inköpsbudget till sitt förfogande och som dessutom har möjlighet att hålla skolbiblioteket öppet under hela skoldagen.

2.2 Studier av skolkulturer och pojkars syn på läsning

I Willis (1977) studie om en grupp arbetarklass-pojkar på en skola i Storbritannien var en machokultur utbredd. Idealet bland många av pojkarna var en hård attityd och de som bröt mot skolans regler fick hög status. Pojkar som uppskattade skolstudier blev å andra sidan förnedrade verbalt och sågs som svaga. Willis (1977) påtalar i studien att det fanns en motståndskultur bland pojkarna gentemot skolan, vilket fick till följd att de uppvisade ett stökigt beteende i klassrummet.

Clark och Burke (2012) visar i sin studie att gruppsyck ofta kan ha en negativ påverkan på pojkar och att läsning i många fall inte betraktas som en aktivitet som ger hög social status. Vidare visar deras studie att pojkar ofta identifierar sig med sina pappor och att de tar efter deras fritidsintressen. Detta innebär att om papporna inte läser avstår i många fall även söner från läsning. Avsaknaden av läsande pappor kan ge pojkar uppfattningen att läsning endast tillhör skolan. Wollsheids (2014) studie med barn och unga i åldern tio till nitton år visar att pappor har en stor påverkan på pojkars läsning, speciellt när det gäller äldre pojkar. Vidare framkommer det i Clark och Burkes (2012) studie att pojkars läsintressen i många fall inte överensstämmer med böckerna som läses i skolan. I sin avhandling undersöker Asplund (2010) på vilket sätt pojkar på Fordonsprogrammet (nuvarande Fordons- och transportprogrammet) diskuterar skönlitteratur under svensklektionerna. I studien visar pojkarna prov på den instrumentella läsningen. De allra flesta av pojkarna hade läst böckerna som de haft i läxa och deltog i diskussionen om böckerna. De ville visa för läraren att de kunde återberätta handlingen. I Asplunds (2010) studie framkom att skälet var att de ville ha godkänt betyg i svenska. Pojkarna i denna studie var oftast inte intresserade av att diskutera sina egna känslor och upplevelser kring händelserna i böckerna. Enligt Asplund (2010) tar hans informanter avstånd från skolans värderingar och visar till viss del prov på motståndskultur i och med att de inte ägnar sig åt djupgående reflektioner och tolkningar av de lästa böckerna. Asplund (2010) är av åsikten att det hade sett helt annorlunda ut om pojkar på teoretiska program hade studerats.

I Molloy (2007) studie framkommer att samhällssynen på vad som anses vara manligt och kvinnligt är förklaringen till att pojkar känner ovilja inför bokläsning. Det anses omanligt att läsa skönlitteratur i vårt samhälle, och om män avstår från att läsa böcker kommer inte deras söner heller att göra det (Molloy, 2007). Många pojkar uppfattar skönlitterär läsning som ett feminint beteende (Molloy, 2007; Kåreland, 2015). Ross et al. (2006) understryker att tidigare forskning visar att pojkars attityd till läsning ofta är negativ och att detta ökar med åldern. Därför är det av stor vikt att vuxna stöttar barnens läsintresse för att få dem att läsa mer och för att få dem att ändra inställning till läsning. Särskilt viktigt är det att pojkar stöttas i sitt läsintresse (Ross et al., 2006). Molloy (2007) har uppmärksammat att många pojkar inte visar något intresse för läsning och hyser ett motstånd till det. Dessutom uppskattar många av dem inte skolans skönlitterära texter. Enligt Molloy (2007) är många skoltrötta pojkar intresserade av och har kunskaper om ämnen som vuxna ofta är okunniga om, som exempelvis datorspel. I hennes studie framkommer att det är förtjänstfullt att dra nytta av deras intressen och låta dem läsa om dessa ämnen i skolan. Detta medför att deras läsutveckling främjas, enligt henne. Vidare påtalar Molloy (2007) att pojkar ofta uppskattar att diskutera och argumentera i en offentlig miljö som till exempel ett klassrum. Därför är det betydelsefullt att ha en gemensam diskussion efter läsningen (Molloy, 2007).

Det finns också forskning som till viss del ifrågasätter uppfattningen om att de flesta pojkar är ovilliga läsare. Scholes (2020) forskar om arbetarklass-pojkers läsning i Australien. Enligt hennes studie har många australiensiska lärare en stereotyp uppfattning som gör gällande att alla pojkar från arbetarklassen är ovilliga läsare. Den här uppfattningen ifrågasätts av Scholes (2020). I studien framkommer det att många arbetarklasspojkar på lågstadiet uppskattar bokläsning. Av det skälet får inte utbudet som tillhandahålls vara alltför ensidigt och endast innehålla lättlästa böcker om exempelvis fakta och sport. Det är av stor vikt att skolan erbjuder lågstadie-pojkar deras favoritböcker, enligt henne. Dessutom förespråkar Scholes (2020) att resurser bör utjämnas för att även elever på skolor i marginaliserade områden ska få tillgång till ett brett utbud av skönlitteratur. Vidare visar Scholes (2019) i en annan av sina studier, som handlar om pojkar på mellanstadiet, att det finns flera faktorer som inverkar positivt på pojkars läsmotivation, däribland föräldrars stöd och pojkarnas egna karriärdrömmar. Scholes (2019) argumenterar för att sociala faktorer som påverkar arbetarklass-pojknas läsoplevelser bör synliggöras och ges utrymme i politiskt beslutfattande.

2.3 Samarbete med lärarna

Enligt IFLA (2015) är samarbetet mellan skolbibliotekarier och lärare betydelsefullt i det läsfrämjande arbetet. I skolbibliotekariens uppdrag ingår det att medverka till att eleverna i skolan uppfyller målen med sina studier. Tillsammans med lärarna bör skolbibliotekarien utföra tjänster som utgår från läroplanen och bidra till att öka elevernas läsmotivation (IFLA, 2015).

I Schmidts (2016) studie lyfts vikten av samarbete mellan lärare och bibliotekarier fram för att få ett mer fördjupat bokprat kring böcker och läsning. I en studie av Lance och Schwarz (2012) framkommer det att elevernas provresultat påverkas i positiv riktning i läsning om det finns ett samarbete mellan skolbibliotekarier, lärare och rektorer.

Montiel-Overalls (2005) studie visar att om samarbetet mellan skolbibliotekarier och lärare ligger på en låg nivå ägnar sig endast skolbibliotekarien åt att leta efter böcker till lärarna och att ta emot klasser i skolbiblioteket. Medelhögt samarbete innebär delat ansvar och gemensamma projekt. Om ett högt samarbete föreligger får både skolbibliotekariens och lärarnas kompetens komma till sin rätt. Den här typen av samarbete gör att verksamheten blir

bättre än om var och en hade arbetat på egen hand (Montiel-Overall, 2005). På den högsta nivån är rektors involvering viktig för att samarbetet ska möjliggöras och vederbörande ansvarar bland annat för att skapa tid, ge utvecklingsmöjligheter och ge ekonomiska förutsättningar (Montiel-Overall, 2005).

3. Teoretiska utgångspunkter

Studiens teoretiska ramverk utgörs av Gambrells (2011) motivationsfaktorer för läsning och Zimmermans (2018) teoretiska begrepp om olika maskulina normer. Uppsatsens teoretiska utgångspunkt är att analysera skolbibliotekariers arbete med pojkars läsning och på vilket sätt de försöker komma till rätta med att många pojkar känner ett motstånd mot läsning. En undersökning om hur de arbetar läsfrämjande för att påverka pojkars läsmotivation kommer att genomföras. I analysen kommer såväl Gambrell (2011) som Zimmerman (2018) att användas. Professionsteorier hade också varit intressanta att använda som en teoretisk utgångspunkt, eftersom skolbibliotekarier i sin yrkesroll befinner sig mittemellan skola och folkbibliotek. Vi finner dock att Gambrell (2011) och Zimmerman (2018) är mest lämpliga utifrån uppsatsens syfte och forskningsfrågor, eftersom det är läsfrämjande som ligger i fokus och inte skolbibliotekarierollen.

3.1 Gambrell

Den amerikanska forskaren Linda Gambrell är professor i utbildningsvetenskap vid Clemson-universitetet i USA (Gambrell, 2011). Gambrell (2011) har i sin artikel *Seven Rules of Engagement- What's Most Important to Know About Motivation to Read* utformat sju forskningsbaserade faktorer för att främja elevers motivation för läsning. En studie av Guthrie et al. (2001) visar att elever som uppskattar läsning presterar bättre än dem som inte gör det. Elever med en hög läsmotivation vars föräldrar kommer från en lägre socioekonomisk bakgrund har en bättre läsförmåga än elever med lägre läsmotivation med liknande hemförhållanden (Guthrie et al., 2001). Gambrell (2011) drar slutsatsen att läsmotivationen har större påverkan på elevers läsförståelse än deras socioekonomiska bakgrund. För att vilja ägna sig åt läsning fordras motivation. I den här uppsatsen kommer Gambrells (2011) motivationsfaktorer att användas som analysverktyg för att förstå skolbibliotekariers arbetssätt och ge en insikt om på vilket sätt som de arbetar läsfrämjande i syfte att öka pojkars läsmotivation. Gambrells (2011) motivationsfaktorer har således en relevans för skolans pedagogiska verksamhet. Motivationsfaktorerna är värdefulla för att främja pojkars läsning utifrån ett skolbibliotekarieperspektiv. Motivationsfaktorerna är speciellt viktiga för läsovilliga och lässvaga elever. I och med att många pojkar har låg läslust och att deras läsförståelse ligger under flickors (Skolverket, 2017; Skolverket, 2019; Ruin, 2021; Borgert & Hedman, 2019) borde Gambrells (2011) motivationsfaktorer vara särskilt gynnsamma för dem.

Enligt Gambrell (2011) är läsmotivation en inre motivation hos elever som får dem att vilja engagera sig i läsning. Gambrells (2011) modell består av sju motivationsfaktorer som bygger på forskningsbaserade praktiker. De syftar till att stärka elevers läsmotivation, stimulera deras läsintresse och förbättra deras attityder till läsning. Hon påpekar att motivationsfaktorerna bör ges en hög prioritet i skolans läsning och att dessa är mer betydelsefulla än föräldrars påverkan. Gambrells (2011) sju motivationsfaktorer är följande: 1. Det är viktigt att ge elever tillgång till texter som är relevanta för dem. 2. Det är av stor vikt att elever får tillgång till ett generöst urval av böcker och annat läsmaterial. 3. Att elever får många tillfällen och generöst med tid till läsning är betydelsefullt. 4. Att elever själva får välja bok ökar deras läsmotivation. 5. Att elever får möjlighet att samtala, interagera och diskutera med andra om

den lästa texten främjar deras läsglädje. 6. Att elever får läsa texter som är på deras läsnivå gynnar deras motivation till att läsa. Texten ska inte vara för svår utan lagom utmanande. 7. Det är betydelsefullt att visa på läsningens stora värde. Konstruktivt beröm eller priser i form av böcker främjar läsmotivationen (Gambrell, 2011). I den här uppsatsen har sex av dessa sju motivationsfaktorer valts ut, som är relevanta för analysen, nämligen 1-6. De kommer att användas i analysen av skolbibliotekariernas läsfrämjande arbete med boktips, boksamtal, klassläsning, bokinköp samt utmaningar i det läsfrämjande arbetet. I uppsatsen kommer en analys att genomföras om vilket genomslag Gambrells (2011) motivationsfaktorer har i skolbibliotekariernas läsfrämjande arbete. Med hjälp av Gambrells (2011) modell kommer studiens första forskningsfråga att besvaras: *Hur arbetar de intervjuade skolbibliotekarierna med läsfrämjande riktat mot pojkar?* Även Sandin (2011) kommer att användas i analysen av pojkars delaktighet som framkommer i empirin parallellt med Gambrell (2011). Se avsnitt 5.1- 5.5.

3.2 Zimmerman

Fredrik Zimmerman (2018) är universitetslektor på sektionen för lärarhögskolan vid Högskolan i Borås. Han forskar om normer kring maskulinitet hos skolpojkar. I sin avhandling (Zimmerman, 2018) gör han femton gruppintervjuer och ett flertal observationer i två niondeklasser med ungefär samma antal flickor och pojkar. Han har gett skolan det fingerade namnet Ludusskolan. Den här skolan skiljer ut sig eftersom det råder en utpräglad "pluggkultur" (Zimmerman, 2018) på den. Ungefär hälften av eleverna kommer från arbetarklassbakgrund och den andra hälften från medelklassbakgrund. Zimmermans (2018) studie visar att det inte innebär någon social kostnad för pojkarna på Ludusskolan att studera. De blir inte retade för att de ägnar mycket tid åt skoluppgifterna. Studien visar också att en skola med "pluggkultur" (Zimmerman, 2018) präglas av att fokus ligger på "blivande" (Zimmerman, 2018), vilket innebär att tid läggs på läxläsning och studier för att bli framgångsrik, istället för att fokusera på medfödda talanger. Detta är en skillnad mot en "ingenansträngningskultur" (Zimmerman, 2018), där det är accepterat att vara framgångsrik i skolan för pojkar som inte lägger någon tid på studier. I den sistnämnda skolkulturen studerar många pojkar i smyg utan att erkänna det. De vill inte riskera en social kostnad där de löper risk att bli retade om de erkänner att de ägnar tid åt läxläsning och skoluppgifter (Zimmerman, 2018).

Zimmerman (2018) tar upp en rad teoretiska begrepp i sin avhandling, varav två kommer att användas i den här studien. Hans begrepp bygger på tidigare forskning som han har inspirerats av. Bird (1996) använder sig av begreppet "hegemonisk maskulinitet" som innebär att den traditionella normen för heterosexuella män är att vara tävlingsinriktade och känslomässigt avståndstagande, att hysa homofobiska värderingar samt att ha en sexuell objektifierad kvinnosyn. Zimmerman (2018) kallar denna norm för "traditionell homosocialitet" och har visat i sin studie att den fortfarande i hög grad reproduceras.

Flera av informanterna i vår uppsats berättar om utmaningar i sitt läsfrämjande arbete i form av machobeteende, negativa attityder och gruppträck bland pojkar. Några av de intervjuade skolbibliotekarierna uppger att de arbetar med läsande manliga förebilder och läsfrämjande värdegrunds- och jämställdhetsprojekt, för att de vill motverka uppfattningen om att läsning är omanligt. Zimmermans (2018) teoretiska begrepp "traditionell homosocialitet" och "reflexiv homosocialitet" används i den här uppsatsen för att analysera på vilket sätt värdegrunds- och jämställdhetsprojekten och de läsande manliga förebilderna i det läsfrämjande arbetet, kan bidra till en förändring av de negativa attityderna kring läsning som många pojkar hyser.

Den "traditionella homosocialiteten" (Zimmerman, 2018) kännetecknas av ett grupptryck mellan pojkar som har en traditionell mansnorm, enligt vilken utförandet av skoluppgifter ofta ses som ett feminint beteende. Det får till följd att pojkar som lyckas i skolan i många fall får ta emot nedvärderande kommentarer från pojkar som tillhör den traditionella mansnormen (Zimmerman, 2018). Den "traditionella homosocialiteten" (Zimmerman, 2018) innebär att män inom denna norm bland annat är känslomässigt avståndstagande och hyser en objektifierad kvinnoyn. Enligt den här normen ger skolarbete och läsning låg status.

I kontrast till den traditionella manliga normen lyfter Zimmerman (2018) även fram "reflexiv homosocialitet", enligt vilken sociala relationer är betydelsefulla i utvecklandet av den manliga identiteten. Enligt Zimmerman (2018) utmanar en "reflexiv homosocialitet", som är en mer jämställd uppfattning om könsroller, den traditionella maskulina normen och öppnar upp för förändring av olika könsregimer inom en skola. Den "reflexiva homosocialiteten" innebär att sociala relationer är betydelsefulla och att en vilja finns till att utveckla en mer jämställd mansnorm (Zimmerman, 2018). Enligt den här mansnormen ger läsning och skolarbete hög status.

Ytterligare begrepp som Zimmerman (2018) lyfter fram är "antipluggkultur" och "pluggkultur". I en "antipluggkultur" anses det vara feminint för pojkar att göra skoluppgifter och studera och i den kulturen blir duktiga pojkar retade. Pojkarna i en "antipluggkultur" misslyckas ofta i skolan eftersom de inte ägnar tid åt studier. Många av pojkarna i den här kulturen påverkas av den traditionellt maskulina normen och blir ofta ett störningsmoment i klassrummet. I en "pluggkultur" är det å andra sidan accepterat för pojkar att vara duktiga i skolan och de tillåts anstränga sig. De förlorar inte socialt anseende på att studera och behöver inte ta emot nedvärderande kommentarer om det. Således har pojkarna i "pluggkulturen" en mer positiv syn på studier enligt Zimmerman (2018). Den "traditionella homosocialiteten" hör samman med "antipluggkulturen" och den "reflexiva homosocialiteten" hör samman med "pluggkulturen" (Zimmerman, 2018).

Zimmerman (2022) har emellertid delvis ändrat uppfattning. Han argumenterar numera emot sitt teoretiska begrepp om "antipluggkultur", som den enda förklaringen till att vissa pojkar misslyckas i skolan (Zimmerman, 2022). Han lyfter fram en strategi som är nödvändig för att fler pojkar ska lyckas i skolan. Enligt den måste skolan göras begriplig för pojkarna. De behöver stöd och hjälp med studieteknik för att lyckas. Vidare påpekar Zimmerman (2022) att om skolpersonalen är alltför snävt inriktad mot det teoretiska begreppet "antipluggkultur" och förbiser stödet till pojkarna, riskeras problemet med deras ovilja mot skolan att förvärras. I en skrift från Kulturrådet (2022) påtalar Zimmerman att en viktig faktor bakom många pojkars låga prestationer i skolan är deras svaga ord- och läsförståelse. Enligt honom är läsning ett betydelsefullt verktyg för att utveckla ord- och läsförståelse. Han påtalar således den stora vikten av pojkars läsning (Kulturrådet, 2022).

Eftersom en av den innevarande studiens forskningsfrågor är att undersöka utmaningar i det läsfrämjande arbetet, bland annat i form av negativa attityder och grupptryck mellan pojkar, kommer Zimmermans (2018) teoretiska begrepp "traditionell homosocialitet" och "reflexiv homosocialitet" att användas för att analysera värdegrundsarbete, läsande manliga förebilder och skolbibliotekariernas utmaningar med pojkars läsning. Dessa teoretiska begrepp (Zimmerman, 2018) har valts för att ge en förståelse för de intervjuade skolbibliotekariernas läsfrämjande arbete med att motverka grupptrycket mellan pojkar och uppfattningen om att det är omanligt att läsa. Med hjälp av Zimmermans (2018) teoretiska begrepp "traditionell homosocialitet" och "reflexiv homosocialitet" kommer den andra forskningsfrågan att besvaras: *Hur arbetar de intervjuade skolbibliotekarierna med utmaningar i det läsfrämjande arbetet riktat mot pojkar?* Gambrells (2011) motivationsfaktorer kommer även i viss mån att

användas för att besvara den andra forskningsfrågan. Dessutom kommer tidigare forskning av Clark & Burke (2012) samt Clark et al. (2009) att användas parallellt med Zimmerman (2018) i analysen av utmaningar som framkommer i empirin (se avsnitt 5.6).

4. Metod

I detta avsnitt redogörs för valet av metoder i innevarande studie. Därefter kommer en presentation över hur materialet analyseras, om urvalet, om genomförandet och om de etiska förhållningssätt som tagits hänsyn till. I urvalsavsnittet kommer även en kortfattad presentation att ges om informanterna och skolformerna de arbetar på.

4.1 Val av metod

För att ta reda på hur de intervjuade skolbibliotekarierna arbetar läsfrämjande med pojkar samt vilka synsätt de har kring sitt arbete med att stimulera pojkars läsning, görs en kvalitativ studie med semistrukturerade intervjuer. Anledningen till att en kvalitativ studie valts, istället för en kvantitativ, är att en djupare förståelse erhålls för informanternas personliga uppfattningar om sitt arbetssätt med läsfrämjande och deras reflektioner om hur de försöker stimulera pojkars läsning, vilket är syftet med denna uppsats. Enligt Holme och Solvang (1997) är en av styrkorna med kvalitativ metod att en helhetsbild framträder, som möjliggör en ökad förståelse och som ger en bättre uppfattning om den enskildes livssituation och perspektiv. Den kvalitativa intervjuens syfte är att forskaren önskar erhålla detaljerade och fylliga svar från informanten. Vid semistrukturerade intervjuer utgår forskaren från en intervjuguide över specifika teman som vederbörande vill ta upp. Intervjuguidens struktur gör det möjligt för forskaren att ta upp olika intressanta teman, som är relevanta gentemot forskningsfrågorna, samtidigt som informanten har stor möjlighet att styra utformningen av svaren (Bryman, 2016). Vid de semistrukturerade intervjuerna i den här uppsatsen användes en intervjuguide (se bilaga 2). Intervjuguiden följdes i stor utsträckning och exempel på frågor som ställdes utifrån intervjuguiden är frågor om utmaningar såsom grupptryck och attityder samt vilka läsfrämjande aktiviteter som skolbibliotekarierna arbetar med. Några av skolbibliotekarierna berättade om värdegrunds- och jämställdhetsprojekt som ett sätt att möta utmaningar med machoattityder bland pojkar. I intervjuguiden ställdes frågor om utmaningar och attityder, men inte om värdegrunds- och jämställdhetsprojekt. Detta visar på de semistrukturerade intervjuernas styrka, eftersom ämnen som inte finns med i intervjuguiden ändå kan diskuteras och berika studien. På så vis kunde följdfrågor ställas kring dessa saker även om de inte finns med i intervjuguiden. Därför är valet av semistrukturerade intervjuer lämpligt för innevarande studie.

Enligt Bryman (2016) utgår fokus vid en kvalitativ forskningsmetod från informanternas uppfattningar om sin verklighet. Forskarens perspektiv är således inte utgångspunkten. Eftersom studiens fokus ligger på att erhålla en djupare förståelse om de intervjuade skolbibliotekariernas reflektioner i sitt läsfrämjande arbete riktat mot pojkar, är inte en kvantitativ metod lämplig. Intervjuer som insamlingsmetod är vanlig inom den kvalitativa forskningen (Bryman, 2016). En fördel med intervjuer är att den här metoden är flexibel och påminner om ett vanligt samtal. Det finns olika sorters kvalitativa intervjuer såsom exempelvis ostrukturerade och semistrukturerade intervjuer (Bryman, 2016; Holme & Solvang, 1997).

4.2 Urval

I uppsatsen kommer en analys att göras om på vilket sätt som de intervjuade skolbibliotekarierna arbetar med och resonerar kring sin läsfrämjande verksamhet utifrån sitt perspektiv. Studien bygger på intervjuer med sex skolbibliotekarier som arbetar med läsfrämjande riktat mot mestadels pojkar i grundskolan och gymnasieskolan. Fem av dem arbetar på gymnasieskolor med mestadels mansdominerade yrkes- och högskoleförberedande program, där flertalet av eleverna består av pojkar. En av dem är verksam på en F-9-skola och arbetar särskilt med läsfrämjande aktiviteter riktat mot mestadels pojkar. Stor betydelse för urvalet i studien är att skolbibliotekariernas läsfrämjande arbete riktar sig särskilt mot pojkar eller att de är verksamma på gymnasieskolor där pojkar är i majoritet. Detta begränsar urvalet i hög grad.

Anledningen till att den här yrkesgruppen valdes som informanter är att de troligtvis har större erfarenhet av att inspirera och påverka pojkars inställning till läsning, jämfört med bibliotekarier på folkbibliotek.

I empirin använder sig de intervjuade skolbibliotekarierna av begreppet "elever", som syftar på en elevgrupp där majoriteten är pojkar, även om det inom gruppen kan finnas några enstaka flickor. På mansdominerade yrkesprogram finns det givetvis även flickor som deltar i det läsfrämjande arbetet som skolbibliotekarierna genomför.

Här nedan följer en presentation av deltagarna i studien. För att skydda deras anonymitet har de tilldelats fingerade namn.

Katarina arbetar som skolbibliotekarie tillsammans med en skolbibliotekarie-kollega på en F-9-skola. Vi har endast intervjuat Katarina på den här skolan.

Sigrid arbetar som skolbibliotekarie tillsammans med en skolbibliotekarie-kollega på en gymnasieskola med yrkesprogram och högskoleförberedande program. Vi har endast intervjuat Sigrid på den här skolan.

Maj arbetar som skolbibliotekarie tillsammans med en skolbibliotekarie-kollega på en gymnasieskola med yrkesprogram och högskoleförberedande program. Vi har endast intervjuat Maj på den här skolan.

Agnes arbetar som ensam skolbibliotekarie på en gymnasieskola med yrkesprogram och högskoleförberedande program.

Alice arbetar som ensam skolbibliotekarie på en gymnasieskola med yrkesprogram.

Fredrik arbetar som ensam skolbibliotekarie på en gymnasieskola med yrkesprogram.

4.3 Genomförande

Kommuners hemsidor genomsöktes efter gymnasieskolor med i huvudsak mansdominerade yrkesprogram och högskoleförberedande program, där en majoritet av eleverna består av pojkar. Därefter skickades mejl till skolbibliotekarierna, som är verksamma på dessa skolor, med en fråga om de skulle vilja ställa upp på en intervju. Kontakt togs även med flera skolbibliotekarier inom grundskolan för att bredda urvalet. I mejlet till dem ställdes en fråga om de arbetar med läsfrämjande insatser som riktar sig särskilt mot pojkar. Beträffande skolbibliotekarierna på grundskolan erhöles endast svar från en av dem, som är verksam på en

F-9-skola. Hon uppgav att hon arbetar med projekt riktat mot pojkar. Antagligen hade det gått att hitta sex skolbibliotekarier som är verksamma på gymnasieskolor, eftersom urvalet där troligtvis är något högre. Trots det fattades ett gemensamt beslut om att skolbibliotekarien som arbetar med de lägre åldrarna också skulle ingå i studien. Uppsatsen handlar om pojkar och utbudet är begränsat. Därför fattades ett gemensamt beslut om att även ta med henne. Intervjuerna genomfördes under videomöten eller fysiska möten. De spelades in antingen på mobiltelefon eller via videomötets inspelningsfunktion. Vi delade upp intervjuerna mellan oss och gjorde hälften var. Därefter transkriberades intervjuerna. Vid transkriberingen utelämnades upprepningar, hummanden och utfyllnadsord. Den som genomförde intervjun var också den som ansvarade för transkriberingen. Sedan delade vi transkriberings-utskrifterna med varandra i Google drive för att underlätta den gemensamma analysen av empirin. Sammanlagt genomfördes sex intervjuer med en skolbibliotekarie åt gången. Intervjuerna tog mellan 30-45 minuter. Enligt Kvale och Brinkman (2014) är fördelen med intervjuer som sker via videomöten, att de ger ökade möjligheter till att intervjua personer som befinner sig på långt avstånd. Vi erfor emellertid att intervjuer på skärmen för med sig en upplevelse av att vara mer distanserad än om intervjun hade genomförts som ett fysiskt möte.

I studien används en kvalitativ innehållsanalys av resultaten. Analysen av empirin gjordes av oss båda tillsammans. Lundman och Hällgren Graneheim (2008) beskriver den kvalitativa innehållsanalysen med att en forskare tolkar exempelvis utskrifter av inspelade intervjuer. Forskaren identifierar likheter och skillnader i materialet som delas in i teman. Lundman och Hällgren Graneheim (2008) är av åsikten att forskaren måste tolka materialet för att det ska bli meningsfullt. Genom tolkning underlättas tematiseringen. Tolkningen gör att det går att urskilja mönster och sammanhang. Bryman (2016) är av åsikten att de teman som urskiljs bör kopplas till forskningsfrågorna. Efter transkriberingen tematiserades det empiriska materialet enligt Brymans (2016) samt Lundmans och Hällgren Graneheims (2008) tillvägagångssätt. Jämförelser gjordes i materialet för att hitta likheter, skillnader och mönster. Först delades intervjuvären upp i grupper som exempelvis boktips, boksamtal, klassläsning och inköp för att göra det möjligt att urskilja likheter och skillnader i materialet. Därefter gjordes en djupare indelning i teman efter Gambrells (2011) motivationsfaktorer och Zimmermans (2018) teoretiska begrepp, eftersom de utgör uppsatsens teoretiska ramverk. Den här tema-indelningen gjordes för att besvara forskningsfrågorna samt för att kunna tolka empirin och hitta mönster i materialet. Några ämnen som tagits med i intervjuguiden och som besvarats i intervjuerna utelämnades dock, eftersom det inte gick att urskilja om informanterna specifikt riktar sig mot pojkar vid dessa tillfällen och därmed tillför inte detta något intressant för uppsatsens syfte. Skyltning är ett sådant exempel. Vidare utelämnades några ämnen för att informanterna inte gav uttömmande svar på frågor om dessa ämnen som kunde bidra till uppsatsens syfte. Således har dessa ämnen inte heller getts något utrymme i uppsatsens analys. Ett exempel på det är e-böcker. Vissa teman hade på förhand planerats medan andra ämnen framträdde oväntat i materialet när de analyserades utifrån uppsatsen teoretiska utgångspunkt. Värdegrunds- och jämställdhetsprojekten är ett exempel på det sistnämnda.

4.4 Etiska förhållningssätt

Kvale och Brinkmann (2014) förordar att informanterna informeras på förhand om intervjuens syfte. Information om konfidentialitet, vilket innebär en garanti om anonymitet för informanterna, bör dessutom ges (Kvale & Brinkmann, 2014). Även information om frivillighet bör ges, vilket innebär att informanterna har rätt att dra sig ur undersökningen i vilket skede som helst under arbetets gång (Kvale & Brinkmann, 2014). En skriftlig överenskommelse i form av en samtyckesblankett är lämpligt att använda (Kvale &

Brinkmann, 2014). En samtyckesblankett från Högskolan i Borås användes i innevarande studie, eftersom intervjuer ligger till grund för denna. Den skickades via mejl och efter genomläsning fick informanterna i ett svarsmejl ge sitt samtycke med namn och godkännande. En av informanterna skrev under samtyckesblanketten på plats. På samtyckesblanketten beskrivs studiens syfte. Informanterna informerades även om att intervjun skulle spelas in på mobiltelefon eller via inspelningsfunktionen i videomötet samt att deras medverkan var frivillig och att deras anonymitet skulle garanteras.

5. Studiens resultat och analys

I det här avsnittet presenteras resultatet från informanterna och en analys görs av deras svar utifrån avsnittet om teoretiska utgångspunkter. Sex av Gambrells (2011) sju motivationsfaktorer för att främja läsning: *relevans, rätt läsnivå, val, tid, interaktion* samt *utbud* kommer att ligga till grund för analysen av empirin och till svaret på studiens första forskningsfråga. Zimmermans (2018) teoretiska begrepp "traditionell homosocialitet" och "reflexiv homosocialitet" kommer att ligga till grund för analysen av empirin och till svaret på studiens andra forskningsfråga. I någon grad kommer Gambrells (2011) modell även att användas för att besvara den andra forskningsfrågan. Forskningsfrågorna som kommer att besvaras i analysen är: 1. *Hur arbetar de intervjuade skolbibliotekarierna med läsfrämjande riktat mot pojkar?* 2. *Hur arbetar de intervjuade skolbibliotekarierna med utmaningar i det läsfrämjande arbetet riktat mot pojkar?* I det här avsnittet görs också en analys av delaktighet i enlighet med Sandin (2011). I analysen av utmaningarna kommer även Clark & Burke (2012) samt Clark et al. (2009) att användas parallellt med Zimmerman (2018).

5.1 Relevans och rätt läsnivå

Samtliga intervjuade skolbibliotekarier lyfter fram boktips som ett vanligt och återkommande inslag i det läsfrämjande arbetet. Många boktips ges till eleverna i skolbiblioteket av skolbibliotekarien. Ofta rör det sig om individuella boktips till eleverna. Informanterna berättar att de varierar boktipsen på flera olika sätt. De påpekar att syftet med boktipsen är att hitta rätt bok på rätt läsnivå till eleverna. Informanterna anser att det är viktigt att försöka hitta böcker som bygger på elevernas intressen. Skolbibliotekariernas strävan harmonierar med Gambrells (2011) första motivationsfaktor som går ut på att det är av stor vikt att erbjuda eleverna böcker som är relevanta för dem och Gambrells (2011) sjätte motivationsfaktor som innebär att böckerna bör vara på rätt läsnivå.

Det är av stor vikt att skolbibliotekarier inte har stereotypa uppfattningar om pojkars intressen när de tipsar om böcker. Maj anser att skolbibliotekarier inte bör vara fördomsfulla och utgå från att alla pojkar uppskattar fordonsböcker eller fotbollsböcker. Hon berättar om reaktionen som hon fick av en av pojkarna på skolan när hon tipsade honom om böcker:

Jag har ju också stått bland hyllorna när jag har hjälpt killar, som vill ha hjälp med att hitta en bra bok. Då har jag ju märkt att jag har fastnat i vad man tänker är typiska kill-intressen. Då var det faktiskt en elev som sa att: "Jag kan tänka mig att läsa precis vad som helst, även det som räknas som tjejböcker." Han var ju medveten om detta själv. Det blev en tankeställare för mig. (Maj)

Skolbibliotekarien bör alltså inte utgå från att alla pojkar har traditionella manliga intressen såsom fordon och sport. Å andra sidan påpekar Maj att det finns för få skönlitterära böcker som handlar om fordon, eftersom många pojkar efterfrågar den typen av litteratur. Det är således viktigt att hitta relevanta böcker för alla pojkars läsintressen, enligt Gambrells (2011) första motivationsfaktor. I vissa fall går det emellertid inte att uppfylla denna

motivationsfaktor, eftersom det saknas utgivning av skönlitterära böcker om exempelvis fordon. Detta missgynnar många pojkar.

Fredrik berättar att han tillhandahåller tidskrifter som kan tänkas intressera pojkarna på hans skola. Det rör sig om *Illustrerad Vetenskap* och *Teknikens Värld*. Han brukar lägga ut dem på borden i skolbiblioteket för att de ska vara lätt åtkomliga för eleverna. Att erbjuda pojkarna relevanta tidskrifter harmonierar med Gambrells (2011) första motivationsfaktor.

Alice använder sig av mejl i sina boktips till eleverna. Hon gör ett digitalt formulär med frågor om vilka slags böcker och filmer de uppskattar och vilka övriga intressen de har. Sedan mejlar hon formuläret till eleven som fyller i det och skickar tillbaka det till henne igen. Efter en tid återkopplar hon med förslag på böcker som kan passa. Hon berättar att detta skapar en förväntan hos eleven om vad svaret ska bli. Att skicka ut frågeformuläret och på så vis ta reda på elevernas intresse gör det lättare för henne att uppfylla deras önskemål. Detta harmonierar med Gambrells (2011) första motivationsfaktor om att erbjuda böcker som eleverna upplever som intressanta. Att Alice låter sina elever vara med och påverka valet av bok gör att de blir aktivt deltagande. Det handlar emellertid inte om någon delaktighet eftersom eleverna inte varit involverade i beslutsfattandet (Sandin, 2011).

Appen TikTok under #booktok lyfter flera av skolbibliotekarierna fram som något positivt och som ett tacksamt sätt att ge boktips till eleverna. På #booktok ges bland annat lästips och läsrecensioner av barn, unga och vuxna. Skolbibliotekarierna uppger att elevernas egna boktips på #booktok får en positiv läsfrämjande effekt. Agnes berättar att hon ofta får värdefulla boktips från eleverna då de har varit på #booktok och som hon i sin tur använder sig av. Katarina och Maj påpekar att trots att det mest är flickorna på deras skolor som är inne på #booktok använder pojkarna sig också av det i viss utsträckning. Maj anser att skolbibliotekarierna bör haka på trenden med TikTok och #booktok och försöka få med pojkarna på detta, eftersom det är på TikTok som ungdomarna befinner sig. Texterna på #booktok är relevanta för eleverna enligt Gambrells (2011) första motivationsfaktor.

Katarina tillmötesgår pojkarnas intresse för mangaböcker, lättlästa böcker med mycket bilder samt böcker som det finns Netflixserier om, för att stimulera deras läsning. Att Katarina tar hänsyn till pojkarnas läspreferenser överensstämmer med Gambrells (2011) första motivationsfaktor om vikten att erbjuda texter som känns relevanta. Att hon erbjuder lättlästa böcker stämmer överens med den sjätte motivationsfaktorn om vikten av texter på elevernas läsnivå. Katarina rättar sig således efter vad pojkarna vill läsa och låter sig inte begränsas av medieformen. Därigenom låter hon pojkarna vara delaktiga i valet av böcker (Sandin, 2011). Hon uppger att detta i synnerhet gynnar de läsovilliga och lättsvaga pojkarna.

I empirin framkommer det att skolbibliotekarierna anser att deras engagemang och bemötande är betydelsefullt när det gäller att påverka läsovilliga elever. Agnes lyfter fram en strategi som hon använder sig av i bemötandet av dessa elever när hon tipsar dem om böcker. Enligt henne kan det röra sig om en osäkerhet hos eleven. Hon berättar följande om hur hon går till väga:

Det bästa är om man kan prata på individnivå: "Vad gillar du?" och "Vem är du?" Att man får prata lite med dem. Att de får tugga på det lite grann och jag får visa att ... "Det är inte farligt att läsa böcker." Jag tror att det handlar mycket om bemötande ... Då släpper garden lite grann. Jag försöker att locka dem med roliga böcker och kanske någon anekdot kring boken, så att de blir lite nyfikna och liksom: "Ja men jag tar den här då." (Agnes)

I citatet ovan försöker Agnes hitta en relevant bok enligt Gambrells (2011) första motivationsfaktor. Hennes bemötande genomsyras av välvilja och förståelse när hon försöker

övertyga den läsovilliga eleven om att det är roligt att läsa. Hon anser att det är betydelsefullt att skolbibliotekarien väcker nyfikenhet för böcker hos eleven. Liksom att vederbörande tar sig tid och verkligen försöker att ta reda på vad som intresserar eleven och lockar med en intressant bok.

Några av skolbibliotekarierna uppger att en av utmaningarna i det läsfrämjande arbetet är att många av eleverna är lässvaga. Enligt Gambrells (2011) sjätte motivationsfaktor gynnar det elevernas läsmotivation om de får läsa texter som passar deras läsnivå. Sigrid lyfter fram att efterfrågan på lättlästa böcker har ökat bland hennes elever. För att komma till rätta med detta köper hon in lättläst litteratur i stor omfattning. Detta gynnar i hög grad de lässvaga och läsovilliga pojkarna enligt henne. Hon påpekar att lässvaga pojkar ofta väljer att läsa den lättlästa *Säva-träsk*-serien om EPA-traktorer. Det finns även ett stort behov av lättlästa böcker på Fredriks skola, men han anser att utbudet av lättlästa böcker som intresserar hans elever är för litet och bör öka. Den här avsaknaden gör att Gambrells (2011) sjätte och första motivationsfaktorer om vikten av att kunna erbjuda relevanta böcker på rätt läsnivå inte går att uppfylla fullt ut på Fredriks skola, vilket missgynnar hans elever.

I det här avsnittet har det framkommit att de intervjuade skolbibliotekarierna arbetar läsfrämjande med boktips och bokinköp på olika sätt genom att ta hänsyn till pojkars intressen. De försöker också att hitta texter på deras läsnivå. Detta besvarar delvis studiens första forskningsfråga om hur skolbibliotekarierna arbetar läsfrämjande mot pojkar. Skolbibliotekarierna tar speciellt hänsyn till läsovilliga och lässvaga pojkar genom sitt bemötande och genom att erbjuda lättlästa och relevanta böcker som intresserar dem. Därmed besvaras delvis den andra forskningsfrågan om hur de tar sig an utmaningarna i det läsfrämjande arbetet mot pojkar.

5.2 Val

När det gäller klassläsning uppger flera av skolbibliotekarierna att lärarna tillsammans med eleverna har schemalagd läsning under tjugo minuter vid några tillfällen i veckan. Detta brukar pågå under några veckor. Sigrid berättar att det är lärarna i karaktärsämnen (det vill säga yrkesämnen) som låter eleverna läsa böcker som de själva valt från skolbiblioteket under den här tiden. Att eleverna får välja bok själva innebär ett stort mått av delaktighet för dem (Sandin, 2011). Enligt Gambrells (2011) fjärde motivationsfaktor blir elever mer motiverade till läsning om de själva får välja bok.

Maj och Katarina låter ofta sina elever välja bok helt fritt vid bokläsningen, vilket stämmer överens med Gambrells (2011) fjärde motivationsfaktor. De berättar emellertid om att de i sina läsprojekt väljer böcker till eleverna. Under läsprojekten får eleverna ibland välja en bok utifrån ett antal böcker som presenteras av skolbibliotekarierna. Om de istället hade fått välja bok helt fritt hade det möjliggjort en stor delaktighet i projektet (Sandin, 2011). Att de inte får göra det strider mot Gambrells (2011) fjärde motivationsfaktor om vikten av att få välja bok själv. Å andra sidan finns det en fördel med att eleverna läser samma bok under läsprojekten, eftersom det möjliggör boksamtal och interaktion med skolkamraterna. Detta harmonierar med Gambrells (2011) femte motivationsfaktor, om att det är av stor betydelse att eleverna får möjlighet att samtala med varandra om den lästa texten. Katarina låter ofta sina läsovilliga pojkar välja fritt. Då brukar många av dem välja mangaserier och böcker från Netflixserier. Detta harmonierar med Gambrells (2011) fjärde motivationsfaktor om vikten av att få välja bok själv.

I det här avsnittet framkommer att de intervjuade skolbibliotekariernas elever ofta får välja bok helt fritt. I samband med läsprojekt brukar det emellertid vara skolbibliotekarien som väljer bok. Därmed besvaras delvis studiens första forskningsfråga om hur skolbibliotekarierna arbetar läsfrämjande mot pojkar. I och med att Katarina låter de läsovilliga pojkarna få tillgång till böcker som tilltalar dem besvaras delvis den andra forskningsfrågan om hur hon tar sig an utmaningen med läsovilliga pojkar.

5.3 Tid

Flera av skolbibliotekarierna berättar att de är med och anordnar klassläsning. På så sätt skapas tid till läsning i tjugo minuter under lektionstid några gånger i veckan. Denna läsning är projektbaserad och pågår under en kortare tidsperiod. I föregående avsnitt omnämns klassläsningen som Sigrid brukar anordna, vilken innebär att eleverna får läsa på karaktärsämnes-tiden. Läraren och skolbibliotekarien schemalägger på så sätt tillsammans lästid för eleverna. Om inte det här läsprojektet hade ägt rum hade eleverna haft lektion i verkstaden istället under den här tiden. Sigrid påpekar att läsförståelsen hos många av hennes elever är låg. Med klassläsningen gynnas sannolikt lässvaga elevers läsmotivation eftersom de får tid till läsning. Ju fler tillfällen och desto längre tid som pojkarna får avsatt till läsning, desto mer kan deras läsmotivation öka, enligt Gambrells (2011) tredje motivationsfaktor.

Alice berättar om ett läsprojekt med bokläsning i tjugo minuter varje morgon under lektionstid i alla skolämnen som hon och samtliga lärare på skolan deltar i. Även det här projektet är tidsbegränsat. Läsprojektet visar på den stora vikten av samarbete mellan skolbibliotekarier och lärare för att ge eleverna lästid i syfte att höja deras läsmotivation, enligt Gambrells (2011) tredje motivationsfaktor. Fredrik påpekar att det på hans skola har funnits ett läsprojekt med tjugo minuters läsning varje morgon under lektionstid, men att lästiden efter ett tag kortades ner till en halvtimme i veckan. Lärarna var av uppfattningen att det då inte var någon mening med att fortsätta med läsprojektet och därför lades det ner helt. Om samarbetet med lärarna inte är tillfredsställande kan det således bli svårt att skapa lästid för eleverna under lektionstid. Enligt Sigrid och Fredrik finns ett motstånd hos några lärare som inte anser att bibliotekslektionerna är värdefulla för deras klasser. Å andra sidan påpekar Sigrid att lärarna inser att något måste göras åt läsförståelsen, eftersom många elever har problem med att läsa manualerna på yrkesprogrammen. Får eleverna ingen lästid under lektionstid kan detta missgynna deras läsförståelse.

Fredrik, Sigrid och Alice, önskar ett utökat samarbete med lärarna, medan Agnes, Maj och Katarina anser att deras samarbete med lärarna är tillfredsställande som det är. De anordnar många läsaktiviteter och projekt tillsammans med lärarna och ger på så vis eleverna mer lästid. För att komma till rätta med utmaningen med lärare som inte vill samarbeta håller Fredrik och Sigrid på med att upprätta en biblioteksplan där läsaktiviteter finns inskrivna.

I detta avsnitt har det framkommit att klassläsningen i de olika läsprojekten är ett samarbete mellan lärare och skolbibliotekarier och att de tillsammans skapar lästid för pojkarna på lektionstid under några veckor, vilket delvis besvarar studiens första forskningsfråga om skolbibliotekariernas läsfrämjande arbete mot pojkar. När skolbibliotekarien i samarbete med lärarna möjliggör tid för lässvaga elever och ger dem tillgång till lättläst litteratur i samband med klassläsningen gynnar detta dessa elevers läsmotivation. De lässvaga eleverna har ett stort behov av den här lästiden. Därmed besvaras delvis studiens andra forskningsfråga om hur skolbibliotekarierna tar sig an utmaningarna med lässvaga pojkar.

5.4 Interaktion

I det här avsnittet redogörs för det läsfrämjande arbetet, där skolbibliotekarierna möjliggör för eleverna att interagera, samtala och diskutera om bokläsningen. Agnes berättar om ett läsprojekt i samarbete med ett yrkesprogram, då hon använde sig av musik för att levandegöra innehållet i en bok. Hon utgick från elevernas intresse och valde därför en ungdomsbok om raggarkultur: *Onanisterna* av Patrik Lundberg. I boken omnämns att bok-karaktärerna lyssnar på Eddie Meduzas musik. Hans textinnehåll kan uppfattas ligga i linje med den "traditionella homosocialiteten", vilket är ett teoretiskt begrepp av Zimmerman (2018), som syftar på en manlig gemenskap som ofta har en objektifierad kvinnosyn. I läsprojektet spelades Eddie Meduzas musik för eleverna, vilka började sjunga med. Agnes berättar att detta uppskattades av de läsovilliga pojkarna i hög grad. Att pojkarna uppskattade Eddie Meduzas musik kan tyda på att de sympatiserar med mansnormen inom den "traditionella homosocialiteten" (Zimmerman, 2018). Enligt Gambrells (2011) femte motivationsfaktor är det av stor betydelse att eleverna får möjlighet att interagera med varandra om den lästa texten för att främja deras läsglädje. I det här projektet ägde en sådan interaktion mellan eleverna rum när de sjöng med i musiken. Att Agnes utgick från elevernas intresse kan även kopplas till Gambrells (2011) första motivationsfaktor om vikten av att ge eleverna tillgång till relevanta texter. Agnes förstärkte pojkarnas läsoplevelse genom att spela musik som är relevant för händelserna i boken. På det sättet ökades pojkarnas läsglädje.

Några av skolbibliotekarierna använder sig av organiserade boksamtal i sitt läsfrämjande arbete. Agnes berättar att hon i samarbete med lärarna anordnar klassläsning med efterföljande boksamtal. Aktiviteten börjar med bokläsning i klassen och när boken är utläst anordnas ett bokcafé med fika, då eleverna får tillfälle att samtala om boken. Boksamtalen får många av eleverna att känna läsglädje, vilket Agnes berättar följande om:

Vi sitter i smågrupper och fikar och kanske lyssnar på musik från boken och gör det riktigt mysigt och tändar ljus. Då kommer de liksom in i min lokal och där är mysigt och så. Då slappnar de av och så kan vi göra fantastiska samtal. När vi har gjort det en gång så brukar de säga att: "Åh, vad det är mysigt här!" och "Det här kändes inte som att det var en lektion som faktiskt betygsätts!" Så det händer något då. Vi har pratat om väldigt djupa saker, allt från självmordsförsök till mobbning ... (Agnes)

Agnes berättar vidare att efter några boksamtal i bokcaféet blir eleverna vana vid bokdiskussioner och självförtroendet ökar. Enligt Gambrells (2011) femte motivationsfaktor främjas elevernas läsglädje av att de får möjlighet att diskutera med varandra om den lästa boken. Trots att boksamtalen äger rum under lektionstid och att eleverna blir betygsatta av läraren, upplever de inte att det känns som en vanlig lektion. En anledning skulle kunna vara att bokcaféet och boksamtalen äger rum i skolbiblioteket istället för i klassrummet. Även om eleverna deltar aktivt i bokcaféet rör det sig emellertid inte om delaktighet, eftersom de inte är med och planerar projektet (Sandin, 2011).

Katarina berättar att hon gärna använder sig av boksamtal. Hon börjar med att boktipsa om ett tiotal böcker som eleverna får välja mellan. Sedan samlar hon eleverna som valt att läsa samma bok i en diskussionsgrupp. Det har ingen betydelse om de har läst ut boken eller inte. Därmed arbetar hon i enlighet med Gambrells (2011) femte motivationsfaktor, som innebär att det är av stor vikt med boksamtal för att främja läsmotivationen. Hon berättar att ett engagemang ofta väcks hos eleverna för läsning under boksamtalen. Lärarna på hennes skola har påpekat att de har lagt märke till en ökad läsmotivation hos eleverna efter boksamtalen.

Vidare berättar Katarina att det är många pojkar på högstadiet som inte läser självmant, vilket hon anser är en utmaning i det läsfrämjande arbetet. Hon påpekar att det är en fördel att läsa

tillsammans i grupp och göra något positivt av läsningen. Detta stämmer överens med Gambrells (2011) femte motivationsfaktor, som innebär att boksamtal i grupp höjer elevernas läsmotivation. När Katarina läser med pojkarna och de får möjlighet att diskutera innehållet i boken tillsammans, tar hon sig an utmaningen med deras motvilja mot läsning.

Sigrid uppger att eleverna ofta ger boktips till varandra och att de i hög grad är mottagliga för kompisarnas boktips. Enligt hennes uppfattning är detta det bästa sättet att ge boktips på. När eleverna boktipsar varandra leder det ofta till en diskussion dem emellan. Detta kan kopplas samman med Gambrells (2011) femte motivationsfaktor, enligt vilken diskussion och interaktion eleverna emellan främjar läsmotivationen.

Det framkommer också att skolbibliotekarierna använder sig av spontana och individuella boksamtal i syfte att skapa en relation med eleverna. Alice lyfter på följande sätt fram att sådana spontana boksamtal har en motivationshöjande effekt:

Du kan avsky en bok men du kan ändå läsa den med glädje om du får möjlighet att prata om den efteråt. Det handlar om att hitta rätt lässätt framförallt för de lässvaga. (Alice)

Skolbibliotekarierna tar alla tillfällen i akt att diskutera läsning och böcker med eleverna. Samtal om lästa böcker förordas enligt Gambrells (2011) femte motivationsfaktor. Att ta sig tid och lyssna på eleverna är betydelsefullt för att motverka eventuell ovilja mot läsning. Skolbibliotekarierna anser att frågor till eleverna där de uppmanas berätta om vad de tyckte om den lästa boken är av stort värde. De här spontana samtalen med eleverna kan äga rum på olika ställen som exempelvis i skolbiblioteket, i korridorerna och i cafeteriakön. Fredrik berättar att han försöker skapa en god relation med sina elever genom att gå runt och ställa frågor till dem i skolbiblioteket om deras intressen och om vilka filmer och TV-serier som de uppskattar. Skolbibliotekarierna anstränger sig således med att få till boksamtal och andra samtal med eleverna var de än råkar befinna sig.

Maj berättar om ett värdegrundsprojekt som hon har tillsammans med lärarna på skolan. Hon tipsar om fem skönlitterära eller självbiografiska böcker på temat värdegrund. Eleverna får välja en av dessa böcker, som de ska läsa och sedan diskutera med skolkamraterna. Maj påpekar att de läsovilliga pojkarna många gånger även fattar intresse för någon av de andra fem böckerna, än den som de själva först läste. De brukar komma till skolbiblioteket och låna även dessa böcker. Hon berättar också att eleverna berörs i så hög grad av de lästa böckerna att de till och med brukar diskutera dessa med skolkamraterna i korridorerna. Detta överensstämmer med Gambrells (2011) femte motivationsfaktor om vikten av att eleverna diskuterar den lästa boken med varandra.

En nackdel med bokprojekten med de efterföljande boksamtalen, är att det ofta är skolbibliotekarien som väljer bok, vilket innebär att eleverna inte blir delaktiga i bokvalet (Sandin, 2011). Det kan få till följd att några av dem inte uppskattar boken, vilket strider mot Gambrells (2011) första motivationsfaktor om att det är av stor vikt att erbjuda texter som upplevs som relevanta. Å andra sidan väljer skolbibliotekarien ofta en bok till läsprojektet som många av eleverna berörs av. Det verkar emellertid som att några av skolbibliotekarierna inte alls anordnar läsprojekt med efterföljande organiserade boksamtal. I och med upprättandet av biblioteksplaner kan det bli lättare för dem att arbeta på det här sättet.

Boksamtalen i studien präglas av att skolbibliotekarierna låter eleverna diskutera med varandra om innehållet i böckerna. Boksamtalen styrs och organiseras ofta av skolbibliotekarierna. I andra fall rör det sig om spontana och individuella boksamtal som främjar skolbibliotekariens relation med eleverna. På så vis arbetar skolbibliotekarierna med

boksamtal i sitt läsfrämjande arbete riktat mot pojkar, vilket delvis besvarar studiens första forskningsfråga. Läsovilliga elever uppskattar när de får läsa och diskutera om innehållet i en bok tillsammans och när skolbibliotekarien levandegör innehållet i en text med exempelvis musik. Därmed besvaras delvis studiens andra forskningsfråga om hur skolbibliotekarierna tar sig an utmaningarna med läsovilliga pojkar.

5.5 Utbud

Alla skolbibliotekarierna berättar att de tillmötesgår elevernas önskemål om bokinköp så långt som möjligt. De anser att det är av stor vikt att utgå från elevernas intressen vid inköp av böcker. Därigenom blir eleverna delaktiga eftersom deras önskemål tas på allvar (Sandin, 2011). Att de kan påverka inköpen överensstämmer med Gambrells (2011) första motivationsfaktor, enligt vilken det är gynnsamt för läsmotivationen att eleverna får välja böcker som känns relevanta för dem. När eleverna på det här sättet blir delaktiga i bokinköpen för det med sig att ett stort utbud av böcker blir tillgängligt på skolbiblioteket, vilket överensstämmer med Gambrells (2011) andra motivationsfaktor.

Alice påpekar att hon gärna vill vara tillmötesgående när hon märker att en elev är intresserad av en bok som inte finns i skolbiblioteksbeståndet:

Om de frågar efter en bok och vi inte har den, så ser jag till att fixa fram den. Har jag inte boken, så ger jag förslag på andra så länge, men jag ser till att få fram det som eleven vill ha. (Alice)

Maj berättar att hon har en generös budget och att hon köper in alla böcker som eleverna efterfrågar. Eleverna är således delaktiga i beståndsutvecklingen. Katarina köper in lättlästa böcker med mycket bilder och serieböcker för att gå de läsovilliga och lässvaga eleverna till mötes. Att eleverna får tillgång till ett brett utbud av böcker och läsmaterial stämmer överens med Gambrells (2011) andra motivationsfaktor. Att de på det här sättet också får tillgång till böcker som upplevs som relevanta harmonierar med Gambrells (2011) första motivationsfaktor. Ett sätt att låta eleverna få inflytande över bokinköpen är att inrätta ett biblioteksråd. Ingen av de intervjuade skolbibliotekarierna uppger att de för närvarande har biblioteksråd. Katarina berättar att hon föredrar att initiativet till biblioteksråd kommer från eleverna själva och att hon eventuellt kommer att försöka påverka dem till att själva besluta sig för att starta upp ett sådant. Om det blir fallet kommer elevernas delaktighet i biblioteksrådet att vara hög, i och med att de själva tog initiativet och att de själva kommer att organisera och styra dess verksamhet (Sandin, 2011). Då kommer de få tillfälle att påverka bokinköpen på ett mer organiserat sätt.

De intervjuade skolbibliotekarierna anstränger sig således för att skapa ett brett utbud av böcker på skolbiblioteket som svarar mot pojkarnas intresse, vilket delvis besvarar studiens första forskningsfråga om hur de arbetar läsfrämjande mot pojkar. Genom att skolbibliotekarierna tar hänsyn till läsovilliga och lässvaga pojkars läspreferenser och att de införskaffar lättläst litteratur, skapas således ett brett utbud för dem, vilket delvis besvarar studiens andra forskningsfråga om hur de tar sig an utmaningar med lässvaga och läsovilliga pojkar i det läsfrämjande arbetet.

5.6 Den traditionella homosocialiteten

Skolbibliotekarierna ger uttryck för att de främsta utmaningarna i det läsfrämjande arbetet är läsovilliga och lässvaga elever, samt de negativa attityder och gruppträck mellan pojkarna som kan förekomma. Några av dem berättar om utmaningen med lässvaga elever med låg

läsförståelse som går på yrkesprogrammen. Sigrid uppger att de lässvaga eleverna har svårt att förstå komplicerade manualer och fackuttryck på yrkesprogrammen, vilket är ett stort problem enligt henne, eftersom det är kunskaper som krävs i yrkeslivet. Detta skulle kunna ha sin grund i att en del av pojkarna har lässvårigheter. Lässvårigheterna kan i vissa fall bero på att många pojkar har försummat studierna i skolan på grund av det manliga grupstrycket som funnits i grundskolan, enligt vilket det inte har varit accepterat för pojkar att läsa (Clark & Burke, 2012). Följden har i vissa fall blivit att pojkar som uppskattar läsning har fått låg status (Clark & Burke, 2012). Även Zimmerman (2018) påpekar att grupstrycket i form av den "traditionella homosocialiteten" kan ha en hämmande effekt på en del pojkars läsning. Läsning av skoluppgifter är något som bör undvikas om man vill behålla sin höga status bland pojkar som tillhör denna mansnorm (Zimmerman, 2018). För vissa pojkar som börjar på yrkesprogrammen och har en god läsförståelse kan det emellertid bli ett lyft, eftersom de nu får tillgång till texter som intresserar dem. Detta stämmer med Gambrells (2011) första motivationsfaktor om vikten med tillgång till relevanta texter som intresserar eleverna. För andra pojkar som visserligen är intresserade av karaktärsämnena, men som inte har med sig en tillräckligt god läsförståelse från grundskolan, kan det således bli ett problem att läsa manualerna. Fredrik påpekar att han har många elever vars föräldrar inte har läst böcker för dem och som själva inte läser, vilket han anser är en grundläggande orsak till deras ovilja mot läsning. Om papporna inte läser finns det stor risk att sönerna inte heller läser (Clark & Burke, 2012).

Katarina berättar om svårigheterna med att få en del av eleverna att läsa själva på grundskolan. Hon uppger att många av eleverna som har svårt med läsningen inte kan koncentrera sig och upplever därför läsningen som tråkig, vilket brukar leda till oro och stök i klassen eller i skolbiblioteket. Det kan dels bero på att en del av eleverna är lässvaga och därmed har svårt att förstå texterna de läser. Det kan emellertid också bero på att en del pojkar är läsovilliga på grund av grupstrycket som råder bland dem. För att komma åt detta kan det vara förtjänstfullt att använda sig av så många av Gambrells (2011) motivationsfaktorer som möjligt. Det kan också ge en god effekt att använda sig av läsande manliga förebilder och värdegrunds- och jämställdhetsprojekt för att få pojkarna att ifrågasätta den manliga norm som råder inom den "traditionella homosocialiteten" (Zimmerman, 2018).

Några av skolbibliotekarierna berättar att de använder sig av läsande manliga förebilder för att främja läsning hos pojkar. Dessa förebilder kan vara personer utanför skolan, som exempelvis poliser, fotbollsspelare, författare och rappare. Agnes berättar att hon har arbetat med ett stort läsfrämjande projekt med läsande manliga förebilder för att nå de läsovilliga pojkarna:

Vi hade ett stort läsprojekt här för några år sedan ... Då jobbade vi mycket med läsande förebilder ... Det var en polis som kom och läste för dem, en rappare, en kampsportare och andra. Det var inga författare. De skulle ha intressanta positioner i samhället, men som ändå var lite coola ... och de skulle kunna nå de lite mer ovilliga läsarna. (Agnes)

De inbjudna läsande manliga förebilderna har yrken som antagligen värderas högt enligt en traditionell mansnorm. I och med att de läsande manliga förebilderna upphöjer läsning som ideal, går de emellertid emot den "traditionella homosocialiteten", som är ett teoretiskt begrepp som används av Zimmerman (2018), enligt vilket skolarbete och läsning anses vara ett feminint beteende. När de manliga förebilderna visar att de uppskattar läsning är sannolikheten stor att läsningens status höjs och att många av pojkarna omprövar synen på att läsning är ett omanligt beteende. De inbjudna läsande förebilderna bryter således med könsnormerna inom den "traditionella homosocialiteten" (Zimmerman, 2018) om hur en man bör bete sig. Förebilderna kan ses som förespråkare för den "reflexiva homosocialiteten",

som är ett teoretiskt begrepp som Zimmerman (2018) använder, vilket innebär en strävan efter förändring av mansnormerna mot mer jämställdhet.

Maj uppger att hon tidigare brukade bjuda in en känd fotbollsspelare som älskar bokläsning och som tipsade om sina favoritböcker, vilket harmonierar med en studie av Clark et al. (2009) som visar att i synnerhet fotbollsspelare är betydande förebilder för pojkar. Maj har även bjudit in en författare till skolan och hon berättar följande om vikten av manliga läsande förebilder:

Vi har även haft författarbesök. Man fastnar lite i att man gärna hittar en manlig författare, för att man vill få till den här förebilden för killarna. Så att de kan känna att de kan hitta någon identifikation där. (Maj)

Maj försöker antagligen att ta ett första steg mot att bryta den ”traditionella homosocialiteten” (Zimmerman, 2018) hos en del av pojkarna genom att använda sig av en manlig författare, vars yrke inte harmonierar med den traditionella mansnormen, för att visa på en mer ”reflexiv homosocialitet” (Zimmerman, 2018). Hennes syfte är att få eleverna att i högre grad identifiera sig med en man, som hyser andra ideal än den traditionella mansnormen och som uppskattar läsning. Därigenom är det hennes förhoppning att kunna höja läsandets status för pojkarna.

Maj uppger att hon numera använder sig av läsande manliga förebilder som finns inom skolan, eftersom hon påtalar att kostnaden för att bjuda in externa personer har blivit för hög. Enligt Maj är de manliga lärarna många gånger positiva läsande förebilder för pojkarna. När lärarna ger boktips får dessa ofta stor genomslagskraft eftersom eleverna känner stor tillit till dem och ser upp till dem.

Även Agnes uppger att hon i hög grad samarbetar med manliga lärare och rektorer som arbetar på skolan och som ikläder sig rollen som läsande förebilder för att försöka höja läsningens status. Detta är ett sätt för henne att möta utmaningen med läsovilliga pojkar. På följande sätt berättar hon om hur den manliga personalen intar rollen som läsande förebilder:

Jag tror väldigt mycket på det här med läsande förebilder för att nå de ovilliga läsarna ... Att bara kunna ta de vi har runt omkring oss som rektor: ”Vad läser han nu?” och läraren ... Vi har ju många manliga lärare som läser väldigt mycket. Bara att lyfta fram det på bild. Det här läser den här läraren just nu och det här läser rektorn på Teknikprogrammet just nu. (Agnes)

Agnes brukar ordna ett bokcafé för lärarna på personaldagarna. Hon gör det för att få fler lärare att bli mer intresserade av litteraturläsning, vilket också kan göra dem till bättre läsande förebilder för eleverna. På bokcaféet får lärarna tillsammans läsa och diskutera en novell under en fika. På så sätt kan samarbetet mellan lärarna och skolbibliotekarien även stärkas.

Ibland använder skolbibliotekarierna även eleverna som läsande förebilder och låter dem dela med sig av sina läspreferenser till klasskamraterna. Agnes berättar följande om detta:

... och även eleverna själva för det finns faktiskt många unga killar som läser och låta dem dela med sig vad de läser. (Agnes)

Således blir pojkarna som uppskattar bokläsning till läsande manliga förebilder för sina skolkamrater i ett försök att stimulera dem till läsning. De läsande pojkarnas attityd harmonierar i högre grad med en ”reflexiv homosocialitet” (Zimmerman, 2018). Enligt den mansnormen accepteras skolarbete och läsning som manligt beteende. I och med att dessa pojkar är manliga förebilder, kan de utöva påverkan på sina skolkamrater som tillhör en

mansnorm som i vissa fall genomsyras av den "traditionella homosocialiteten" (Zimmerman, 2018).

Maj berättar att pojkar från elevkåren fungerar som läsande manliga förebilder på följande sätt:

Pratar vi läsande förebilder förresten, så har vi faktiskt haft två medlemmar i kåren på skolan. Nu är det ju två pojkar då. Det är ofta där man hamnar att man vill ha de där pojkarna som är läsande förebilder. De här kår-medlemmarna sitter och berättar om sina bästa boktips. (Maj)

Maj vill gärna hitta läsande manliga förebilder bland eleverna, eftersom hon anser att deras tips ofta väger tyngre för skolkamraterna än skolbibliotekariens.

I projekten med läsande manliga förebilder verkar det som att eleverna endast är deltagare och inte är delaktiga (Sandin, 2011). Dessutom är det oklart i vilken grad eleverna är aktiva inom dessa projekt, eftersom de läsande manliga förebilderna föreläser och ger boktips och det framkommer inte om en diskussion med eleverna äger rum därefter.

Några av skolbibliotekarierna anordnar värdegrunds- och jämställdhetsprojekt för att utmana de manliga normer som råder inom den "traditionella homosocialiteten" (Zimmerman, 2018). Enligt Zimmermans (2018) teoretiska begrepp den "reflexiva homosocialiteten" kan ett ifrågasättande av den traditionella mansnormen medföra en positiv effekt, som gör att många pojkars motvilja mot skoluppgifter och läsning mattas av eller upphör helt. Skolbibliotekariernas främsta syfte med många av värdegrunds- och jämställdhetsprojekten är att förändra synen på mansroller. Om några av pojkarna förändrar sin uppfattning kan det få den positiva effekten att de uppskattar läsning i högre grad.

Katarina arbetar ofta med värdegrunds- och jämställdhetsprojekt i syfte att försöka höja pojkarnas sociala status och deras intresse för läsning. Enligt hennes uppfattning är det en stor fördel att ta in externa personer i skolan. På hennes gamla skola gjorde hon ett läsfrämjande projekt tillsammans med lärarna och en skönlitterär författare. Projektet riktade sig specifikt mot pojkar. I arbetslagen hade man först läst Zimmermans bok: *"Pojkar i skolan: vad lärare och andra vuxna behöver veta för att fler pojkar ska lyckas i skolan"*. Katarina är därmed väl insatt i Zimmermans (2018) uppfattning om att pojkar riskerar att få låg social status av att vara duktiga i skolan och uppskatta läsning. Hon strävar således efter att få pojkarna att ifrågasätta den här inställningen. Katarina tog sedan kontakt med den skönlitterära författaren vars bok skildrar ungdomar i ett marginaliserat bostadsområde. Författaren skickade därefter sitt bokmanus i små avsnitt till pojkarna. Eftersom pojkarnas uppväxtmiljö påminner om bokens miljö antogs det att de satt inne med värdefulla kunskaper som författaren saknade. Pojkarna gjorde kommentarer varpå författaren ändrade manuset efter deras förslag. Att pojkarnas synpunkter togs på allvar och ansågs värdefulla gjorde dem mer engagerade i läsningen, enligt Katarina. De deltog således aktivt i projektet. Det rör sig emellertid endast om deltagande och inte delaktighet, eftersom de inte var involverade i planeringen (Sandin, 2011). Enligt Katarina var många av pojkarna i hög grad intresserade av bokens action-inslag, men inte av bok-karaktärernas känslor. Detta överensstämmer med Zimmermans (2018) begrepp den "traditionella homosocialiteten", vilket bland annat innebär att pojkar visar sig känslomässigt avståndstagande.

Enligt Gambrells (2011) första motivationsfaktor förordas att böckerna ska kännas relevanta för de läsande eleverna. I Katarinas läsprojekt fick pojkarna ge förslag på förbättringar om hur personer använder slangord och hur de uttrycker sig i ett marginaliserat område. Den här

texten borde kännas relevant för många av pojkarna som deltog i projektet, eftersom de kommer från ett liknande område och därför borde känna igen sig.

I och med att pojkarna på Katarinas skola ikläder sig rollen som medhjälpare till en författare och att hon på det här sättet tillvaratar deras specialkunskaper om det utsatta området, höjs antagligen deras självförtroende och detta kan få dem mer välvilligt inställda till skolarbetet och läsning. Det harmonierar med Zimmermans (2018) teoretiska begrepp "reflexiv homosocialitet" som innebär en vilja till förändring av mansrollen.

Katarina har observerat att det råder en machokultur på hennes skola bland många av pojkarna. Genom sitt värdegrunds- och jämställdhetsarbete strävar hon efter att bemöta och motverka många av pojkarnas stereotypa värderingar. Hon berättar följande om hur machokulturen kan ta sig uttryck:

Machokultur är ju väldigt ... Pojkarna är ju väldigt tuffa många liksom ... De ska ju inte gråta och de ska vara på ett visst sätt och i och med att man inte kan gråta så blir det mycket skojbråk och man behöver liksom verkligen läsa och prata och hitta bra underlag för att jobba med det här. (Katarina)

Katarina försöker visa för pojkarna att det går att vara "tuff" och "cool" och samtidigt uppskatta läsning. Hon försöker således att skapa en motvikt till den "traditionella homosocialiteten" (Zimmerman, 2018) som finns på skolan. Det här begreppet innebär att pojkar bland annat tar avstånd från det som kan uppfattas som ett omanligt beteende, att de är känslomässigt avståndstagande samt att de hyser ett motstånd mot skolstudier och läsning (Zimmerman, 2018).

Även Fredrik vittnar om att machokulturen är utbredd på hans skola. Han lyfter fram en besvärlig situation med ett gäng pojkar inne i skolbiblioteket, där grupptricket som råder mellan pojkarna blir tydligt:

Då gick jag förbi några grabbar och frågade: "Hur går det då med raggandet?" och då sa de att de inte raggande utan: "Vi förnedrar." ... Det var så mycket testosteron där att jag kände att jag kan inte kliva in och liksom ta i detta. (Fredrik)

I citatet ovan framkommer att pojkarna sympatiserar med den "traditionella homosocialiteten" (Zimmerman, 2018). Pojkarna visar prov på en nedlåtande kvinnosyn som går i linje med den "traditionella homosocialiteten" (Zimmerman, 2018). Fredrik upplevde att situationen blev honom övermäktig. Hans avsikt med frågan var antagligen att skapa kontakt med dem män emellan och i förlängningen också att skapa ett intresse hos dem för läsning. Enligt Zimmerman (2018) uppvisar många pojkar ett motstånd mot skolan och i ovan nämnda situation kan den hårda attityden vara ett sätt för dem att visa sitt avståndstagande, eftersom de antagligen ser Fredrik som en representant för skolan.

På Fredriks skola anordnades en värdegrundsdag som gick ut på att lärarna skulle diskutera bland annat självmord med eleverna. Han berättar dock att flera lärare kände sig obekväma med det och inte ville delta. Då köpte han in några värdegrundsböcker till skolbiblioteket. Det borde vara betydelsefullt att arbeta med värdegrundsfrågor på Fredriks skola. Han skulle kunna involveras i värdegrundsarbetet och anordna läsprojekt med böcker på exempelvis temat självmord i samarbete med lärarna.

Ett värdegrundsprojekt som Katarina är i färd med att starta upp handlar om machokultur, där hon kommer att låta en arabisktalande författare tjäna som manlig förebild. Den här författaren markerar tydligt att han står för ett jämställdhetsideal mellan män och kvinnor. Hon berättar

följande om projektet, i vilket pojkarna redan har fått se en video med andra pojkar som diskuterar machokultur:

Nu är det ju en – jag tror att han heter Attila Yoldas som har skrivit Mansboken då. Att man behöver ju också förebilder som man känner igen sig i. Vi tittar på en diskussion nu med killarna där man pratar om machokultur. Då är det ju arabiska killar som sitter där och pratar. Då blir det ju en igenkänningseffekt och man kan ta till sig ... Kvinnor som du och jag är ju inga förebilder för dem. Sedan kan jag ju vara med och läsa och diskutera.
(Katarina)

I Katarinas projekt kommer antagligen många av pojkarna att känna igen sig i författaren, eftersom han talar samma språk och har samma bakgrund som dem. Således använder hon sig av en manlig förebild som pojkarna uppfattar som en person som är en av dem. Han står emellertid för en jämställdhetssyn som många av pojkarna saknar, eftersom åtskilliga av dem enligt Katarina hyser macho-värderingar och därigenom i hög grad sympatiserar med den "traditionella homosocialiteten" (Zimmerman, 2018). Även i detta fall arbetar Katarina med att indirekt försöka komma till rätta med uppfattningen om att det är omanligt att ägna sig åt skolarbete och läsning.

Maj berättar om ett jämställdhetsprojekt som hon har haft tillsammans med en av lärarna under flera år. I klasserna presenteras fyra till fem skönlitterära böcker eller självbiografier på temat jämställdhet mellan könen. Varje elev får välja en av böckerna och får sedan god tid på sig att läsa boken. Därefter samlas de i smågrupper där de som läst samma bok diskuterar den tillsammans i linje med Gambrells (2011) femte motivationsfaktor, som innebär att läsmotivationen höjs när de lästa böckerna diskuteras med andra elever. Maj presenterar syftet med projektet på följande sätt:

Vi hade sett att läsningen hos pojkar, den har nog egentligen aldrig varit på samma nivå som för flickor. Det känns som att pojkar alltid har läst mindre. Då ville vi försöka göra någonting åt det. (Maj)

I citatet ovan berättar Maj att hon med sitt läsprojekt försöker höja pojkarnas läsmotivation, eftersom hon är medveten om att pojkar i mindre grad än flickor ägnar sig åt läsning. Projektet kan få den positiva effekten att fler pojkar närmar sig den "reflexiva homosocialiteten" (Zimmerman, 2018) och därmed i högre grad kan acceptera och uppskatta läsning.

Katarina berättar också att hon arbetar med queerperspektivet för att få igång en diskussion och belysa manliga normer:

Förra året hade vi en drag queen-artist som kom dit och berättade sagor. Men också för att visa ... "Jag är en kille, jag har fullt med rosa fjädrar och jag älskar rosa och enhörningar, men jag är ändå en kille liksom. För jag tycker om att se ut så här". Det var viktigt för oss. Killarna tittade bara sådär och sedan sa de: "Är du en kille?" "Ja!" skrek han. Sedan på något sätt var inte det viktigt. De var jättefina med honom. (Katarina)

Att vara negativt inställd till homosexualitet är enligt Zimmerman (2018) karaktäristiskt för den "traditionella homosocialiteten". Genom att Katarina bjuder in en man som inte stämmer överens med den manliga traditionella normen och som har ett feminint beteende och utseende, utmanar hon några av de fördomar som kan förekomma hos pojkarna. I citatet ovan framgick emellertid att pojkarna accepterade honom som en av dem. Hon försöker på detta sätt att få pojkarna att acceptera män som faller utanför den traditionella mansnormen. Mannen blir en läsande förebild för pojkarna trots att han inte harmonierar med den mansnorm som de är vana vid. Hon försöker därmed att ge en motbild till den "traditionella homosocialiteten" (Zimmerman, 2018). Katarina som är verksam på en F-9-skola arbetar således systematiskt med värdegrunds- och jämställdhetsprojekt i alla årskurser, med början i

F-klassen. Hon inser att det tar lång tid att förändra pojkarnas attityder. De utmaningar i pojkars läsning som hon nämner är macho-värderingar, stök i klassen och motvilja mot läsning. Genom att systematiskt försöka få pojkarna att ifrågasätta grupptricket som tar sig uttryck i den "traditionella homosocialiteten" (Zimmerman, 2018) försöker hon indirekt att få dem att öppna upp för att läsning inte bör ses som ett feminint beteende.

I ovanstående avsnitt ges flera exempel på hur skolbibliotekarierna arbetar med manliga läsande förebilder för att försöka bryta mansnormen som återfinns i den "traditionella homosocialiteten" (Zimmerman, 2018), enligt vilken det anses som feminint att ägna sig åt läsning och skolarbete. De använder sig av läsande manliga förebilder både inom och utanför skolan för att höja läsovilliga elevers läsmotivation. Dessutom ges flera exempel på hur skolbibliotekarierna försöker motverka utmaningarna i det läsfrämjande arbetet med pojkars negativa attityder och grupptrick, med hjälp av jämställdhets- och värdegrundsprojekt i en strävan efter att förändra en traditionell mansnorm, enligt vilken en uppfattning om att det är omanligt att läsa råder. Därmed besvaras studiens andra forskningsfråga om hur skolbibliotekarierna arbetar med utmaningarna i det läsfrämjande arbetet riktat mot pojkar.

6. Slutsatser och avslutande diskussion

6.1 Den första forskningsfrågan

Den första forskningsfrågan för att uppnå syftet i innevarande studie är följande: *Hur arbetar de intervjuade skolbibliotekarierna med läsfrämjande riktat mot pojkar?* I det här avsnittet kommer den första forskningsfrågan att besvaras. Slutsatsen som kan dras utifrån empirin är att skolbibliotekarierna arbetar läsfrämjande utifrån sex av Gambrells (2011) sju motivationsfaktorer, i syfte att öka pojkars läsmotivation. De försöker erbjuda pojkarna ett brett utbud av relevanta texter som intresserar dem på lämplig läsnivå, vilket överensstämmer med Gambrells (2011) första och sjätte motivationsfaktor. Det framkommer i empirin att skolbibliotekarierna ger pojkarna många tillfällen till att välja bok själva. Detta överensstämmer med Gambrells (2011) fjärde motivationsfaktor om vikten av att eleverna får tillfälle att välja bok för att höja deras läsmotivation. I flera av läsprojekten måste emellertid pojkarna läsa boken som skolbibliotekarien har valt, vilket strider mot Gambrells (2011) fjärde motivationsfaktor.

Vid klassläsningen avsätts tid för pojkars läsning, i enlighet med Gambrells (2011) tredje motivationsfaktor. Klassläsningen äger emellertid rum under en begränsad tidsperiod och skulle kunna utökas för att Gambrells (2011) tredje motivationsfaktor i högre grad ska uppfyllas. En av skolbibliotekarierna som inte arbetar med klassläsning försöker med hjälp av biblioteksplaner att få till den här sortens läsprojekt i samarbete med lärarna. Det är rektorn på skolan som ansvarar för att skolbiblioteksverksamheten används som en del av undervisningen, i enlighet med läroplanerna (Lgr 22; Lgy 11). Enligt Montiel-Overall (2005) är det av stor vikt att rektor styr samarbetet mellan lärare och skolbibliotekarier, genom att bland annat avsätta tid till planering, exempelvis i form av upprättandet av en biblioteksplan. Det vore därför förtjänstfullt om klassläsningen schemalades i ännu högre grad än vad nu är fallet, i syfte att öka pojkars lästid, i enlighet med Gambrells (2011) tredje motivationsfaktor.

Några av skolbibliotekarierna använder sig av boksamtal kring lästa böcker. I de organiserade boksamtalen får pojkarna möjlighet att interagera och diskutera med varandra om de lästa texterna, vilket överensstämmer med Gambrells (2011) femte motivationsfaktor. De organiserade läsprojekten i form av boksamtal och klassläsning borde användas i ännu högre grad än vad som nu är fallet, eftersom det kan vara särskilt värdefullt för pojkarna att samtala om läst litteratur för att höja deras läsmotivation. Detta är i enlighet med Molloy (2007), vilken

påtar att i synnerhet pojkar uppskattar diskussioner kring lästa böcker. Även i Mergas (2020) studie framkommer att organiserade boksamtal och diskussioner främjar läsmotivationen. Ovan redogjordes för hur skolbibliotekarierna i innevarande studie har använt sig av sex av Gambrells (2011) sju motivationsfaktorer för att höja pojkars läsmotivation.

För att kunna infria flera av Gambrells (2011) motivationsfaktorer fordras en generös bokbudget. Det är nämligen betydelsefullt att det finns ett stort utbud av böcker att välja mellan, att det finns böcker på rätt läsnivå och att böcker som intresserar pojkar finns tillgängliga. Flera av informanterna uppger att deras bokbudget täcker elevernas önskemål och det övriga behovet av böcker som finns på skolbiblioteket. Enligt Merga och Masons (2019) studie är det av största vikt att skolledningen stöttar skolbiblioteksverksamheten och avsätter en generös budget till den. Om satsningar görs i form av utbildad bibliotekarie, heltidstjänster och tillräckliga resurser i form av exempelvis en tillräckligt stor bokbudget, kan detta påverka elevernas studieresultat positivt (Lance & Schwarz, 2012). Ett försvagat eller uteblivet stöd till skolbiblioteken kan dessvärre få en negativ effekt på elevers läslust (Skolverket, 2019). Några av de intervjuade skolbibliotekarierna är ensamarbetare på stora gymnasieskolor. Därför upplever de att det är svårt att nå ut till alla elever. Flera av skolbibliotekarierna har emellertid en skolbibliotekari kollega och de uppger att de därför har större möjlighet att bedriva läsfrämjande verksamhet i samtliga klasser. I de fall då tillräckliga satsningar görs på skolbiblioteket ökar således möjligheten att realisera så många som möjligt av Gambrells (2011) motivationsfaktorer.

För att kunna uppfylla Gambrells (2011) femte motivationsfaktor om boksamtal är det av stor vikt att upprätta ett samarbete med lärarna. I innevarande studie betonar skolbibliotekarierna vikten av samarbete med lärarna i det läsfrämjande arbetet, vilket överensstämmer med IFLA:s (2015) rekommendationer. Några av skolbibliotekarierna uppger att de har ett nära samarbete med lärarna i och med att de arbetar med läsprojekt tillsammans, där bådas yrkeskompetenser tillvaratas. Detta stämmer överens med den högsta samarbetsnivån i Montiel-Overalls (2005) modell. Emellertid lyfter några av skolbibliotekarierna fram att samarbetet är otillräckligt och att de önskar att komma till rätta med det med hjälp av upprättandet av en biblioteksplan där läsprojekt ingår. För att en hög nivå av samarbete ska bli verklighet fordras skolledningens stöd (Montiel-Overall, 2005).

Enligt Sandin (2011) innebär barns delaktighet att de aktivt har möjlighet att påverka planering, genomförande och utvärdering av exempelvis läsprojekt. Flera av Gambrells (2011) motivationsfaktorer fordrar ett stort mått av delaktighet hos pojkarna. De bör bland annat ges tillfälle att välja bok själva ur ett stort urval och de bör kunna välja en bok som är intressant för dem att läsa. Om dessa motivationsfaktorer uppfylls medför det att pojkarnas delaktighet främjas. I empirin har det framkommit att pojkarna ofta har getts tillfälle till delaktighet vid sina bokval. Det har emellertid också framkommit att pojkarna endast varit deltagare i värdegrunds- och jämställdhetsprojekten, eftersom de inte varit involverade i beslutsfattandet, enligt Sandins (2011) definition. I studien har det ändå visat sig att eleverna har haft ett aktivt deltagande i flera läsaktiviteter, som de inte har valt själva. I diskussionerna om böcker med värdegrundstema uppgav skolbibliotekarierna att många elever känner ett stort engagemang. Alla projekt och klassläsningsaktiviteter som tagits upp i innevarande studie har initierats av skolbibliotekarierna och lärarna, vilket innebär att eleverna endast varit deltagare i dessa. Det är betydelsefullt att skolbibliotekarier ofta låter eleverna välja bok helt fritt (Gambrell, 2011), vilket empirin visar att de gör. I andra fall kan fördelarna med bokdiskussioner i läsprojekt vara betydande och i dessa läsprojekt är det skolbibliotekarien som styr bokvalet. Det verkar som att flera av skolbibliotekarierna i studien har funnit en viss balans mellan de här båda arbetsätten. Det skulle även kunna vara förtjänstfullt att ge pojkar möjligheten att välja tidskrifter, tidningar och andra texter som intresserar dem till klassläsningen, i enlighet med Ross et al. (2006). Om

pojkar får läsa texter som intresserar dem och som de har valt själva, blir de delaktiga i högre grad (Gambrell, 2011; Sandin 2011). Ingen av skolbibliotekarierna i empirin uppgav att de brukar låta pojkarna läsa tidskrifter under klassläsning eller i läsprojekt.

Molloy (2007) påtalar vikten av att läsovilliga pojkar bör ges möjlighet att läsa om sina intressen. Att som skolbibliotekarie vara lyhörd och ställa frågor till pojkar om deras intressen och sedan införskaffa texter om dessa ligger således i linje med Molloy (2007) rekommendationer. Empirin visar att skolbibliotekarierna arbetar på det sättet i hög grad. Enligt Molloy (2007) studie är många skoltrötta pojkar intresserade av och har kunskaper om ämnen som vuxna ofta är okunniga om. Hennes studie har visat att det är förtjänstfullt att dra nytta av deras intressen och låta dem läsa om dessa (Molloy, 2007). En av skolbibliotekarierna Agnes har genomfört ett läsprojekt om raggarkultur för att främja pojkarnas läsglädje. I detta projekt lästes en skönlitterär bok om raggare. Detta är ett initiativ i linje med Molloy (2007) uppmaning om att låta pojkar läsa om och göra projekt om ämnen som intresserar dem. Från empirin framgår det emellertid att skolbibliotekarierna inte i någon hög grad gjort läsprojekt med fokus på pojkars intresse, med undantag av Agnes projekt. Det kan därför vara förtjänstfullt att låta den här sortens läsprojekt äga rum mer frekvent och omfatta fler lärare i samarbete med skolbibliotekarien för att realisera Molloy (2007) rekommendationer. Att på det här sättet utgå från pojkars intressen och låta dem vara med och bestämma om läsprojektens utformning främjar deras delaktighet.

6.2 Den andra forskningsfrågan

Den andra forskningsfrågan för att uppnå syftet i innevarande studie är följande: *Hur arbetar de intervjuade skolbibliotekarierna med utmaningar i det läsfrämjande arbetet riktat mot pojkar?* I det här avsnittet kommer den andra forskningsfrågan att besvaras. För att besvara den används sex av Gambrells (2011) sju motivationsfaktorer och Zimmermans (2018) teoretiska begrepp "traditionell homosocialitet" och "reflexiv homosocialitet". Empirin visar att skolbibliotekarierna tar sig an utmaningen med att väcka läsmotivation hos framförallt läsovilliga och lässvaga pojkar, genom att använda så många som möjligt av Gambrells (2011) motivationsfaktorer. Några av skolbibliotekarierna bemöter även utmaningarna med läsovilliga och lässvaga pojkar samt machoattityder och gruppträck, genom att använda sig av läsande manliga förebilder och värdegrunds- och jämställdhetsprojekt. Syftet är att skapa en motvikt till den traditionella mansnormen, enligt vilken läsning uppfattas som ett feminint beteende och försöka få dem att anamma en mer jämställd mansnorm. Clark och Burke (2012) lyfter fram att gruppträck ofta har ett dåligt inflytande på pojkar och att det sänker läsningens sociala värde. Molloy (2007) och Kåreland (2015) påtalar att läsning ses som ett feminint beteende av många pojkar.

Läsande manliga förebilder kan vara ett förtjänstfullt verktyg för att främja läsning hos pojkar i skolan. Merga och Mason (2019) lyfter fram vikten av att lärare och rektorer har en positiv inställning till läsning. I empirin betonar Agnes och Maj särskilt betydelsen av att manliga lärare och rektorer uppvisar en välvillig attityd till bokläsning, för att pojkars läsmotivation ska främjas. Enligt Scholes (2019) har pojkars karriärdrommar stor betydelse för läsmotivationen. Därför kan det vara betydelsefullt att använda sig av manliga förebilder inom yrken som pojkar eftertraktar. I intervjuerna med skolbibliotekarierna har det framkommit att de samarbetar med karaktärsämneslärare. Andersson (2015) är av uppfattningen att vuxna, däribland lärare, ofta är betydelsefulla förebilder i elevernas utveckling till läsande individer. Lärarna på de mansdominerade yrkesprogrammen är till största delen män. Eftersom karaktärsämneslärarna kommer från branscher som pojkarna utbildas mot, är de förebilder för många av pojkarna på yrkesprogrammen. Det kan därför vara särskilt betydelsefullt med samarbeten mellan karaktärsämneslärare och skolbibliotekarier i det läsfrämjande arbetet som riktas mot pojkar.

Ett sådant samarbete kan innebära att karaktärsämneslärare ikläder sig rollen som läsande manliga förebilder.

Det är av stor vikt att använda skönlitteratur i värdegrunds- och jämställdhetsarbetet på skolbiblioteken, eftersom skönlitteratur ofta fördjupar och belyser värdegrundsteman (Skolverket, 2022a). I intervjuerna har det framkommit att några av skolbibliotekarierna ofta arbetar utifrån ett värdegrundsperspektiv i sina läsprojekt. Det skulle vara betydelsefullt om fler skolbibliotekarier arbetade på det här sättet i alla årskurser i grundskolan och på gymnasieskolan i samarbete med lärare, vilket förordas av Skolverket (2022a). Värdegrunds- och jämställdhetsprojekt har som syfte att påverka negativa attityder till läsning och att motverka den "traditionella homosocialiteten", som bland annat innebär en objektifierad kvinnosyn (Zimmerman, 2018). När det gäller värdegrunds- och jämställdhetsprojekt skulle även ett samarbete mellan skolbibliotekarien och elevhälsan på skolan vara förtjänstfullt, eftersom deras kompetens om skolans värdegrund är betydelsefull (Skolverket, 2022a; Skolverket 2022b).

I Agnes projekt om raggarkultur spelades musik som omnämns i den lästa boken för de deltagande eleverna. Vid användningen av musik av den kontroversiella artisten Eddie Meduza, vars sångtexter ofta genomsyras av en objektifierad kvinnosyn, väcks etiska frågor om värdegrund och mansrollen. I sådana sammanhang är det av stor vikt att tillfälle ges till en efterföljande diskussion kring värdegrunds- och jämställdhetsfrågor med pojkarna i syfte att skapa en motbild till den "traditionella homosocialiteten", som rymmer en mansnorm där kvinnor ofta ses som objekt (Zimmerman, 2018). Läroplanerna (Lgr 22, kap. 1; Lgy 11, kap. 1) förordar vikten av att arbeta för att stärka skolans värdegrund och för att främja jämställdhet mellan män och kvinnor. Därför kan det enligt läroplanerna vara etiskt olämpligt att spela Eddie Meduzas musik för eleverna i skolan. Efter läsprojekten är det därför förtjänstfullt att föra en diskussion om värdegrund och jämställdhet med pojkarna, som med fördel kan ske i samarbete med elevhälsan (Skolverket, 2022a; Skolverket, 2022b). Detta kan öppna upp för en mer "reflexiv homosocialitet" (Zimmerman, 2018), i vilken mansrollen i högre grad kännetecknas av en mer jämställd uppfattning om könsroller. Ett sådant jämställdhetsarbete förordas i läroplanerna (Lgr 22, kap. 1; Lgy 11, kap. 1).

I PIRLS- och PISA-undersökningarna framgår att läslusten är låg hos pojkar, men att läsförståelsen har ökat (Ruin, 2021; Skolverket, 2019; Skolverket, 2017). Emellertid har några av skolbibliotekarierna trots allt berättat om att många pojkars läsförståelse är låg på deras skolor. Det framkom i innevarande studie att många lässvaga pojkar hade svårigheter med att förstå och läsa manualer och bruksanvisningar på yrkesprogrammen. Konsekvensen för pojkar inom en "traditionell homosocialitet" (Zimmerman, 2018), som rymmer uppfattningen att läsning är omanligt, kan därför bli att läsförmågan är alltför otillräcklig för att många av dem ska kunna tillägna sig de kunskaper som krävs i yrkesutbildningen. Enligt Kåreland (2015) är en god läsförståelse betydelsefull för det livslånga lärandet. Om en pojke i grundskolan har svårigheter med att läsa, kan följderna således bli att graden av läsförståelse som fordras på gymnasieskolans yrkesprogram saknas. Det kan i sin tur medföra konsekvenser för dessa pojkar i gymnasieutbildningen, eftersom de riskerar att inte kunna nå examenskraven. Rasmusson et al. (2019) påpekar att den genomsnittliga läsförståelsenivån för elever som gått på yrkesprogram inte når samma nivå som elever som gått på högskoleförberedande program. Således har skolbibliotekarier en betydelsefull uppgift med att försöka höja läsförståelsen genom sitt läsfrämjande arbete på skolor med yrkesprogram.

Zimmerman (2022) har ändrat uppfattning om begreppet "antipluggkultur". Numera förordar han att skoluppgifterna ska göras begripliga för pojkar genom att erbjuda dem stöd och studieteknik. Dessutom argumenterar han för uppfattningen att begreppet "antipluggkultur"

kan påverka skolpersonal i fel riktning, om de i alltför hög grad fokuserar på begreppet och försummar att ge pojkar tillräckligt med stöd i undervisningen (Zimmerman, 2022). För skolbibliotekarierna och lärarna kan Gambrells (2011) motivationsfaktorer vara ett bra komplement till stödet och studietekniken som Zimmerman (2022) efterlyser i skolan, för att stötta läsovilliga och lässvaga pojkar.

I skolbibliotekariernas uppdrag finns en motsättning eftersom både främjandet av läslust och läsförståelse ingår (SOU 2018:57). Skolbibliotekariernas utmaning blir således att höja den låga läslusten hos pojkar, som PIRLS- och PISA-undersökningarna visar på (Ruin, 2021; Skolverket, 2019; Skolverket, 2017), men också att höja läsförståelsen hos dem. Därför är en balans viktig i skolbibliotekariernas arbete. De bör således erbjuda böcker som tilltalar pojkar, men de bör också främja läsförståelsen genom att exempelvis erbjuda lättläst litteratur. Detta arbete är betydelsefullt i hela grundskolan och i gymnasieskolan.

6.3 Sammanfattning och förslag till vidare forskning

Den här uppsatsen har bidragit med en större förståelse och kunskap för skolbibliotekariernas läsfrämjande arbete riktat mot pojkar och har därmed delvis fyllt en kunskapslucka inom den biblioteks- och informationsvetenskapliga forskningen. Uppsatsen har bidragit med en djupare kunskap om på vilket sätt skolbibliotekarierna arbetar utifrån Gambrells (2011) motivationsfaktorer. De intervjuade skolbibliotekarierna använder sig av sex av Gambrells (2011) sju motivationsfaktorer för att höja pojkarnas läsmotivation. Enligt empirin står det emellertid även klart att flera av motivationsfaktorerna skulle kunna användas i ännu högre utsträckning. Exempelvis boksamtal används inte av alla de intervjuade skolbibliotekarierna och skulle därför kunna användas i högre grad. Studien visar att de intervjuade skolbibliotekarierna arbetar läsfrämjande riktat mot pojkar på många sätt. De uppger att de erbjuder pojkarna relevanta böcker som är på rätt läsnivå. Pojkarna får ofta, men inte alltid, välja bok helt fritt. Flera av skolbibliotekarierna erbjuder rikligt med tillfällen till diskussion av lästa böcker. Skolbibliotekarierna strävar också efter att utbudet av böcker ska vara omfattande. Tillsammans med lärarna schemalägger några av dem tid till klassläsning. Dessa nämnda motivationsfaktorer kan ha en gynnsam påverkan i synnerhet på lässvaga och läsovilliga pojkars läsmotivation. Vidare har uppsatsen bidragit med att visa hur några av de intervjuade skolbibliotekarierna använder värdegrunds- och jämställdhetsprojekt i sin verksamhet för att försöka motverka en negativ attityd till läsning, enligt vilken många pojkar ser läsning som en omanlig sysselsättning. Dock skulle fler skolbibliotekarierna kunna använda sig av värdegrunds- och jämställdhetsprojekt i sitt läsfrämjande arbete riktat mot pojkar.

Fokus i studien ligger på de intervjuade skolbibliotekariernas perspektiv på det läsfrämjande arbetet och på deras strävan efter att höja pojkars läsmotivation. Det hade emellertid varit intressant att undersöka pojkars perspektiv på hur de upplever skolbibliotekets läsfrämjande arbete och vilka utmaningar de möter i det. Likaså hade det varit betydelsefullt att undersöka lärares perspektiv på skolbibliotekariernas läsfrämjande arbete riktat mot pojkar. Det hade också varit angeläget att undersöka närmare skolbibliotekariernas individuella och spontana boksamtal med elever, som sker bland annat i korridorerna och i skolbiblioteket. I empirin till innevarande studie framkommer det nämligen att relationsbyggande med eleverna är betydelsefullt i det läsfrämjande arbetet på skolan. Även värdegrunds- och jämställdhetsarbetet som är kopplat till skolbibliotekets läsfrämjande arbete hade varit betydelsefullt att undersöka närmare. Något annat som skulle vara intressant att undersöka är skolbibliotekariernas användning av multimodala medier i det läsfrämjande arbetet riktat mot läsovilliga och lässvaga pojkar, vilket är något som inte alls har framkommit i den här uppsatsens empiri.

Källförteckning

Andersson, J. (2015). *Med läsning som mål: om metoder och forskning på det läsfrämjande området*. Statens kulturråd.

https://www.kulturradet.se/globalassets/start/publikationer/med_lasning_som_mal.pdf

Andersson, Y. (2021). *Ungar & medier*. Statens medieråd.

<https://www.statensmedierad.se/rapporter-och-analyser/material-rapporter-och-analyser/ungar--medier-2021>

Asplund, S. (2010). Läsning som identitetsskapande handling. Gemenskapande och utbrytningsförsök i fordonspojkers litteratursamtal. [Doktorsavhandling]. Karlstad University Studies.

Bibliotekslag (SFS 2013:801). Kulturdepartementet.

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/bibliotekslag-2013801_sfs-2013-801

Bird, S. R. (1996). Welcome To The Men's Club: homosociality and the Maintenance of Hegemonic Masculinity. *Gender & Society*, 10 (2), 120-131.

<http://www.bristol.ac.uk/media-library/sites/law/documents/Bird%20-%20Welcome%20to%20the%20Men's%20Club.pdf>

Borgert, L., & Hedman, E. (3 december 2019). Pisa: Svenska 15-åringar presterar allt bättre. *Skolvärlden*.

<https://skolvärlden.se/artiklar/pisa-svenska-15-aringar-presterar-allt-battare>

Bryman, A. (2016). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (3 uppl.). Liber.

Burman, C. (15 mars 2018). Forskare: Pojkars läsning underskattas. *Svenska Dagbladet*.

<https://www.svd.se/a/4dXwWG/forskare-pojkers-lasning-underskattas>

Centerwall, U. (2022). Att ta plats och göra skillnad. Skolbibliotekariepraktiker i framgångsrika verksamheter. [Doktorsavhandling]. Högskolan Borås.

<http://hb.diva-portal.org/smash/get/diva2:1644704/FULLTEXT01>

Chambers, A. (2011). *Böcker inom och omkring oss*. (Ny, rev. utg.). X Publishing.

Clark, C., Osborne, S., & Dugdale, G. (2009). *Reaching Out with Role Models. Role models and young people's reading*. National Literacy Trust.

<https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=291ffc5b945dca6450d1c5c6883d5f17f131e6a7>

Clark, C., & Burke, D. (2012). *Boys' Reading Commission. A review of existing research to underpin the Commission*. National Literacy Trust.

<https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED541405.pdf>

Clemens, A. (27 juni 2022). Inga svar om bemannade skolbibliotek - än. *Biblioteksbladet*.
<https://www.biblioteksbladet.se/nyheter/politik/inga-svar-om-bemannade-skolbibliotek-an/>

DIK (2011). *Vad är ett skolbibliotek? DIK reder ut begreppet*. [Folder].
https://issuu.com/diksnack/docs/skolbibliotek_webb

Dolatkhah, M. (2013). Skolbibliotek och läsfrämjande- tre problemområden. I Limberg, L., & Hampson Lundh, A (Red). *Skolbibliotekets roller i förändrade landskap- en forskningsantologi* (s. 111-134). BTJ Förlag.

Gambrell, L. (2011). Seven Rules of Engagement: What's Most Important to Know About Motivation to Read. *The Reading teacher*, 2011, 65 (3), 172-178.
<https://doi.org/10.1002/TRTR.01024>

Guthrie, J.T., Schafer, W.D., & Huang, C. (2001). Benefits of opportunity to read and balanced instruction on the NAEP. *Journal of Educational Research*, 94 (3), 145–162.
<https://www.jstor.org/stable/27542317>

Holme, I. M., & Solvang, B. K. (1997). *Forskningsmetodik- Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. (2 uppl). Studentlitteratur.

IFLA (2015). *IFLA:s riktlinjer för skolbibliotek*. (2 rev. uppl.)
<https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/school-libraries-resource-centers/publications/ifla-school-library-guidelines-sv.pdf>

Kulturrådet (2019). *Handlingsprogram för läsfrämjande 2019: Främja läsning*. Statens kulturråd.
https://www.kulturradet.se/globalassets/start/om-oss/strategier/dokument-strategier/framja_la_sning.pdf

Kulturrådet (2022). Kulturrådets läsfrämjande skrifter #2: *Läsande förebilder: Om rapplyrik, representation, digitalt läspepp, readhour, läsa äger, bibliotekens kraft, och om läsning som ett sätt att överleva*. Kulturrådet.
<https://www.kulturradet.se/globalassets/start/publikationer/lasande-forebilder/lasande-forebilder-20220530.pdf>

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun* (3 uppl.) Studentlitteratur.

Kåreland, L. (2015). *Skönlitteratur för barn och unga: historik, genrer, termer, analyser*. Studentlitteratur.

Lance, K. C., & Schwarz, B. (2012). *How Pennsylvania school libraries pay off: Investments in student achievement and academic standards*. PA School Library Project.
<https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED543418.pdf>

Lundman, B., & Hällgren Graneheim, U. (2008). Kvalitativ innehållsanalys. I Granskär, M. & Höglund-Nielsen, B (Red). *Tillämpad kvalitativ forskning inom hälso- och sjukvård* (s. 159-172). Studentlitteratur.

Lärarstiftelsen (2022). *Biblioteksdöden*. Lärarstiftelsen.
<https://lararstiftelsen.se/wp-content/uploads/Biblioteksdöden-1.1.pdf>

Läsdelegationen. (2018). *Barn- och ungas läsning- ett ansvar för hela samhället* (SOU 2018:57).
<https://www.regeringen.se/49f088/contentassets/39759a0cb5234aa08340c7243e371908/barns-och-ungas-lasning--ett-ansvar-for-hela-samhallet-sou-201857.pdf>

Lgr22, Skolverket (2022). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2022*. Skolverket.
<https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundskolan/laroplan-lgr22-for-grundskolan-samt-for-forskoleklassen-och-fritidshemmet>

Lgy11, Skolverket (2022). *Läroplan för gymnasieskolan 2011*, reviderad 2022. Skolverket.
<https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/laroplan-gy11-for-gymnasieskolan>

Merga, K., & Mason, S. (2019). Building a school reading culture: Teacher librarians' perceptions of enabling and constraining factors. *Australian Journal of Education*, 63 (2) 173–189. <https://doi.org/10.1177/0004944119844544>

Merga, K. (2019). How do librarians in schools support struggling readers? *English in Education*, 53 (2) 145-160. <https://doi.org/10.1080/04250494.2018.1558030>

Merga, K. (2020). 'We Talk Books': Teacher Librarians Promoting Book Discussion to Foster Reading Engagement. *English in Australia*, 55 (1) 22-33.
<https://doi.org/10.3316/informit.639968049460589>

Molloy, G. (2007). *När pojkar läser och skriver*. Studentlitteratur.

Montiel-Overall, P. (2005). A Theoretical Understanding of Teacher and Librarian Collaboration (TLC). *School Libraries Worldwide*, 11 (2) 24-48.
<http://costello.pub.hb.se/login?url=https://www.proquest.com/scholarly-journals/theoretical-understanding-teacher-librarian/docview/217761450/se-2>

Rasmusson, M., Myrberg, M., Albæk, K., & Lind, P. (2019). Cognitive Foundation Skills Following Vocational versus General Upper Secondary Education: A Long Term Perspective. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 63 (7) 985-1006.
<https://doi.org/10.1080/00313831.2018.1466361>

Ross, C. S., McKechnie, L., & Rothbauer, P. M. (2006). *Reading Matters: what the research reveals about reading, libraries, and community*. Libraries Unlimited.

Ruin, P. (14 december 2021). *Flickornas kraftiga läslustras bakom dystra Pisasiffrorna*. Ämnesläraren.
<https://www.lararen.se/amneslararen-svenska-sprak/pisa-2018/flickornas-kraftiga-laslustras-bakom-dystra-pisasiffrorna>

Rydsjö, K., Elf, A. (2007). *Studier av barn- och ungdomsbibliotek: En kunskapsöversikt*. Regionbibliotek Stockholm.
https://regionbiblioteket.se/wp-content/uploads/2011/10/greenbooksida_sida.pdf

Sandin, A. S. (2011). *Barnbiblioteket och lässtimulans: delaktighet, förhållningssätt, samarbete*. Regionbibliotek Stockholm.

https://regionbiblioteket.se/wp-content/uploads/2012/04/redbook_webb2.pdf

Schmidt, C. (2016). *Fakirerna och vi- en studie om bokprat som läsfrämjande insats*. Region Skåne.

https://www.researchgate.net/publication/349379195_Fakirerna_och_vi_-en_studie_om_bokprat_som_lasframjande_insats

Scholes, L. (2019). Working-class boys' relationships with reading: contextual systems that support working-class boys' engagement with, and enjoyment of, reading. *Gender and Education*, 31 (3) 344-361. <https://doi.org/10.1080/09540253.2018.1533921>

Scholes, L. (2020). Recognition of boys as readers through a social justice lens. *British Journal of Sociology of Education*, 41 (7) 975-991.

<https://doi.org/10.1080/01425692.2020.1802227>

Skollag (SFS 2010:800). Utbildningsdepartementet.

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800

Skolverket. (2006). *Könsskillnader i måluppfyllelse och utbildningsval*. (Rapport 287). Skolverket.

<https://www.skolverket.se/publikationsserier/rapporter/2006/konsskillnader-i-maluppfyllelse-och-utbildningsval>

Skolverket. (2017). *PIRLS 2016: Läsförmåga hos elever i årskurs 4 i ett internationellt perspektiv*. (Rapport 463). Skolverket. <https://www.skolverket.se/getFile?file=3868>

Skolverket. (2019). *PISA 2018: 15-åringars kunskaper i läsförståelse, matematik och naturvetenskap*. (Internationella studier 487). Skolverket.

<https://www.skolverket.se/download/18.75bdbbb116e7434ebf8595/1575624399449/pdf5347.pdf>

Skolverket. (23 oktober 2022a). *Involvera skolbiblioteket i värdegrundsarbetet*. Skolverket.

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/involvera-skolbiblioteket-i-vardegrundsarbetet>

Skolverket. (22 december 2022b). *Elevhälsa*. Skolverket.

<https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/elevhalsa>

Utbildningsdepartementet. (2010). *Könsskillnader i skolprestationer- idéer om orsaker* (SOU 2010:51).

<https://www.regeringen.se/49b719/contentassets/d48f0f7bf67a4d8b8b62b3dfbc36b551/konsskillnader-i-skolprestationer---ideer-om-orsaker-sou-201051>

Utbildningsdepartementet. (2021). *Skolbibliotek för bildning och utbildning* (SOU 2021:3).

https://www.sou.gov.se/wp-content/uploads/2021/01/SOU-2021_3_webb1.pdf

Willis, P. (1977). *Learning to labor. How working class kids get working class jobs*. Columbia University Press.

Wollscheid, S. (2014). The impact of the leisure reading behaviours of both parents on children's reading behaviour: Investigating differences between sons and daughters. *Poetics*. 45, 36–54. DOI: 10.1016/j.poetic.2014.06.001

Zimmerman, F. (2018). Det tillåtande och det begränsande - En studie om pojkars syn på studier och ungdomars normer kring maskulinitet. [Doktorsavhandling. Göteborgs universitet.

https://gupea.ub.gu.se/bitstream/handle/2077/54036/gupea_2077_54036_1.pdf;jsessionid=4EA7CF8FFB46F1F0F2BE2515B10D3AAB?sequence=1

Zimmerman, F. (2022). *Nya vägar till en likvärdig skola. Hur teorier om antipluggkultur leder fel och vad vi istället kan göra för att fler pojkar ska lyckas i skolan*. Liber AB.

Bilaga 1. Samtyckesblankett

2022-10-13

HÖGSKOLAN I BORÅS

Akademien för bibliotek, information,
pedagogik och IT

Anna Derbring och Elisabeth Gustavsson

Samtycke till insamling och behandling av uppgifter om dig

Som en del av kursen Kandidatuppsats vid Högskolan i Borås utför vi en studie med syftet att undersöka skolbibliotekariers läsfrämjande arbete och aktiviteter riktade mot pojkar.

Vi som utför studien kommer att göra en inspelning av en intervjun med dig.

Intervjun kommer att användas för att vi ska få en bild av det läsfrämjande arbetet riktat mot pojkar, som vi sedan kommer att analysera.

Högskolan i Borås är personuppgiftsansvarig för behandlingen, som sker med stöd av artikel 6.1 (a) i dataskyddsförordningen (samtycke).

Den inspelade intervjun kommer att användas av oss. Den sparas tills vi blivit godkända på kursen och då kommer den att raderas.

Resultatet av studien kommer att sammanställas i oidentifierad form och presenteras så att inga uppgifter kan spåras till dig.

Du bestämmer själv om du vill delta i studien. Det är helt frivilligt att lämna samtycke, och du kan när som helst ta tillbaka ett lämnat samtycke. Dina uppgifter kommer då inte att användas mera. På grund av lagkrav kan högskolan dock vara förhindrad att omedelbart ta bort uppgifterna.

Ditt samtycke ger du till oss via mail. Du svarar på vårt mail och skriver att du har läst och förstått blankettens innehåll och att du godkänner ditt deltagande enligt blanketten. Du måste skriva ditt för- och efternamn i svaret. Det räcker således inte med att namnet står i e-postadressen.

Bilaga 2. Intervjuguide

Bakgrund

Arbetar du på en eller flera skolor? Om ja, hur många?

Vilka årskurser arbetar du med?

Hur många är det som arbetar som skolbibliotekarier på din arbetsplats?

Läsfrämjande aktiviteter

Vilka läsfrämjande aktiviteter riktade mot pojkar görs i skolbiblioteksverksamheten? Ge exempel. *Exempelvis högläsning, läsande förebilder, bokcirklar, bokprat, boksamtal etc.*

Hur arbetar ni med läsfrämjande aktiviteter som riktar sig specifikt mot pojkar? Ge exempel.

Finns det något som du önskar att du gjorde i det läsfrämjande arbetet som är riktat mot pojkar som inte görs nu?

Vad anser du är utmaningarna med pojkars läsning? *Exempelvis grupptryck, datorspel, mobilanvändning, användning av sociala medier, attityder etc.*

Hur tror du skolbiblioteket kan främja pojkars läsning? Ge exempel.

Vad gör du som skolbibliotekarie för att främja pojkars frivilliga läsning i hemmen/på fritiden? Ge exempel.

Samarbete mellan skolbibliotekarier och lärare

Hur samarbetar du med lärarna gällandes läsfrämjande aktiviteter riktat mot pojkar? Ge exempel.

Hur uppstår samarbeten med läsfrämjande aktiviteter mellan dig som skolbibliotekarie och lärarna på din skola? *Spontant? Organiserade möten? Samplaneras undervisningen gällandes läsfrämjande?*

Hur utvärderas och följs de gemensamma läsfrämjande aktiviteterna upp? Ge exempel.

Vilka fördelar ser du med samarbetet med lärarna kring läsfrämjande aktiviteter? Ge exempel.

Skulle du vilja förändra ditt samarbete med lärarna på något sätt? På vilket sätt? Ge exempel.

Bokbestånd och inköp

Hur tillgodoser du pojkars önskemål vid inköp av böcker och andra medier i skolbiblioteket? Ge exempel.

Hur tillgodoser du pojkars önskemål vid skyltning av böcker och andra medier i skolbiblioteket? Ge exempel.

Hur använder du skönlitterära böcker, faktaböcker, tidningar och tidskrifter i din läsfrämjande verksamhet riktad mot pojkar? Ge exempel.

Hur använder du lättlästa böcker och böcker på andra modersmål än svenska i din läsfrämjande verksamhet riktad mot pojkar? Ge exempel.

Digitala medier

Hur använder du digitala medier i det läsfrämjande arbetet riktat mot pojkar? Ge exempel. *Filmer? Ljudböcker? E-böcker? Datorspel? Sociala medier?*

Delaktighet

Hur arbetar du med pojkars delaktighet i det läsfrämjande arbetet i biblioteksverksamheten? Ge exempel. *Exempelvis läsande förebilder, biblioteksråd, dela läsoplevelser och boktips etc.*

Läsattityd, motivation och drivkrafter

På vilket sätt motiverar du pojkar som är ovilliga läsare till att läsa? Ge exempel.

Är det något mer du vill tillägga som vi inte tidigare har tagit upp som du tycker är viktigt kring arbetet med läsfrämjande aktiviteter riktat mot pojkar?